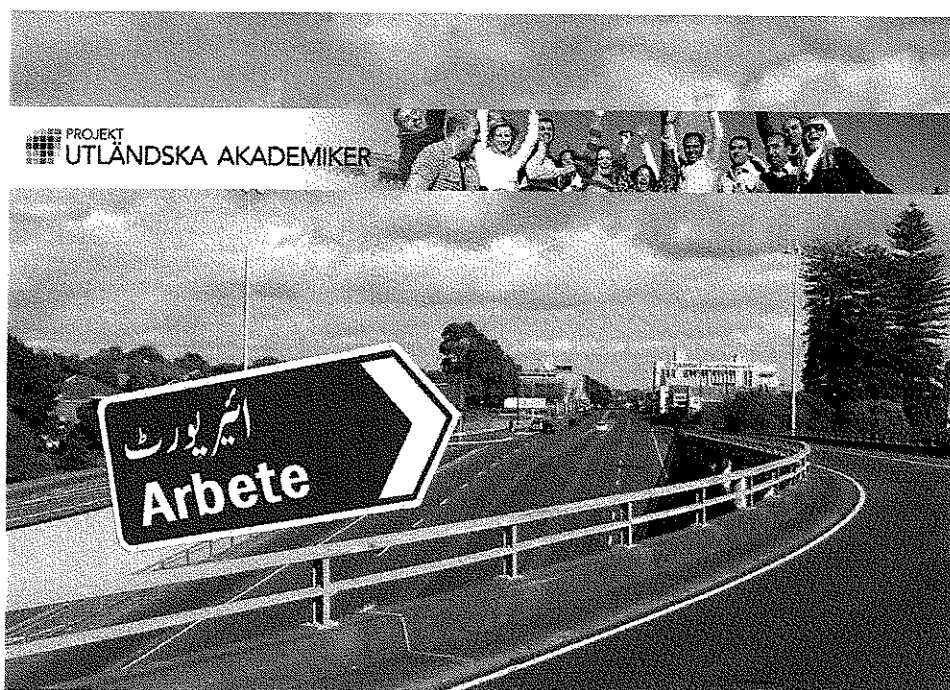

Delutvärdering av PROJEKT UTLÄNDSKA AKADEMIKER

Eva Sennemark & Anette Moberg
Contextio Ethnographic
December 2010

Sammanfattning

Projekt Utländska Akademiker (PUA) är ett treårigt projekt som stöds av Europeiska socialfonden som startade 1 juli 2009. Syftet är att genom fördjupad och breddad regional och interkommunal samverkan främja ett långsiktigt och effektivt tillvaratagande av nyanlända utländska akademikers kompetens. Inom ramen för PUA pågår tre delprojekt; insatser för mottagande och introduktion; kompletterande utbildningsinsatser samt målbild 2012 som alla arbetar för att få till stånd permanenta lösningar för nyanlända utländska akademiker.

En lärande utvärdering upphandlades under sommaren 2010 och en första delutvärdering genomfördes under hösten, det vill säga ett år efter projektstart. Inledningsvis genomfördes en workshop med projektledningsgruppen för att slå fast de förväntade resultaten på olika nivåer. Fokus för den första delutvärderingen bestämdes till individuell (deltagare) nivå samt lokal kommunal nivå, det vill säga främst på delprojekt 2.

Intervjuer genomfördes med projektledning, utbildningsanordnare och kontaktpersoner på berörda arbetsförmedlingar. Fokusgrupper, intervjuer och telefonintervjuer genomfördes med nuvarande deltagare samt deltagare som lämnat projektet. Utvärderarna har även deltagit i arbetsgrupps- och styrgruppsmöten under hösten.

Resultatet av delutvärderingen visar att antalet deltagare varit lägre än förväntat, delvis på grund av att en utbildningsanordnare, Västra Götalandsregionen, fallit bort. Kvantitativa målsättningar såsom att 70 procent av deltagarna ska vara i arbete sex månader *efter* kursavslut är svårtbedömt då all projektstatistik gäller vid kursslutet. Det är därför angeläget att följa upp deltagarna sex månader efter att de lämnat projektet.

Resultatet på individ- eller deltagarnivå visar att många av deltagarna har fått ett arbete, påbörjat en kompletterande högskoleutbildning eller själva uppger att de nu kan se en väg mot arbete i framtiden. Samtidigt tyder resultatet på att det finns behov av att ytterligare individualisera utbildningarna och få till stånd smidigare övergångar mellan olika faser, exempelvis efter avslutad SFI.

På den lokala delregionala och kommunala nivån visar delutvärderingen att informationen om PUA och uppdragsutbildningarna ännu inte nått ut till alla berörda handläggare på arbetsförmedlingarna och till arbetsgivarna. Resultatet visar också att det finns olika perspektiv hos utbildningsanordnarna vilket visar sig i olika förväntningar på deltagarna. Mer strukturella hinder är olika uppdrag och regelverk hos de berörda lokala aktörerna vilket försvårar samverkan kring SFI för målgruppen. Arbete för att harmonisera utbildningarna och ta fram modeller för samverkan, validering och distansundervisning pågår. Det är dock ännu för tidigt att dra några slutsatser kring måluppfyllelse på den lokala nivån. Inför 2011 planeras ett mer utåtriktade informations- och påverkansarbete.

Delutvärderingen har identifierat fem utvecklingsområden för det framtida arbetet. Dessa rör projektets målsättningar, harmonisering av utbildningar, styrgruppens roll, kommunikation och marknadsföring samt jämställdhetsintegrering i projektet.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
1. BAKGRUND	4
1.1 Tidigare satsningar på utländska akademiker.....	4
1.2 Projekt Utländska Akademiker (PUA).....	5
1.3 Disposition	6
2. UTVÄRDERINGEN	7
2.1 Datainsamling -metod.....	7
2.2 Urvalsdiskussion.....	8
2.3 Dataanalys.....	8
2.4 Avgränsningar	9
3. UPPSTART OCH ARBETSPROCESS	10
3.1 Uppstarten - fortsatt process.....	10
3.2 Projektets organisation och ekonomi.....	11
3.3 Arbetsprocessen i delprojekt 1.....	11
3.4 Arbetsprocessen i delprojekt 2.....	12
3.5 Arbetsprocessen i delprojekt 3.....	12
3.6 Jämställdhets- och tillgänglighetsintegrering.....	13
3.7 Tidigare rapporter och uppföljningar.....	13
4. SAMVERKANSPARTERNAS PERSPEKTIV	15
4.1 Utbildningarna.....	15
4.2 Upplevelse av projektprocessen.....	15
4.3 Delprojekt 1 och 3	19
4.4 Jämställdhets- och tillgänglighetsintegrering.....	20
4.5 Framgångsfaktorer och hinder	20
4.6 Förslag på förbättringar och utvecklingsområden.....	21
5. DELTAGARNA.....	22
5.1 Statistik	22
5.2 Deltagarnas upplevelser av processen före PUA.....	23
5.2 Deltagarnas upplevelser av utbildningen	23
5.3 Betydelsen av deltagandet	25
5.4 Förslag på förbättringar	26
6. DISKUSSION, SLUTSATSER & REKOMMENDATIONER	27
6.1 Sammanfattning av resultat - slutsatser	27
6.2 Utvecklingsområden.....	29
Referenser.....	32

Bilaga 1: Presentation av utbildningsanordnare

Bilaga 2: Verksamhetslogik

1. BAKGRUND

Cirka 14 procent av den svenska befolkningen är utrikes födda, varav en tredjedel har akademisk examen från ett annat land (www.vgregion.se). Studier och uppföljningar visar tydligt att det är svårt för invandrade personer att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden. Den genomsnittliga tiden för en utländsk akademiker från ankomst till arbete är exempelvis sju år (Bjurling 2004, SCB 2010). År 2006 var en tredjedel utlandsfödda akademiker arbetslösa. Av dem som hade arbete var det många som hade mindre kvalificerade arbeten än deras formella kompetens. Rapporter från Jusek¹ visar att denna akademikergrupp har betydligt sämre lön än akademiker med svensk bakgrund, en skillnad som dessutom har ökat under 2000-talet (Jusek 2009, 2010).

Den regionala planen för Socialfonden i Västsverige 2007-2013 pekar på två faktorer som påverkar utländska akademikers möjlighet till arbete; bristande kunskaper i svenska språket och behov av kompletterande utbildning. Andra strukturella hinder som tas upp i en av Högskoleverkets rapporter är den långa väntan på uppehållstillstånd, ur karriärsynpunkt olämpliga kommunplaceringar, bristande kommunal introduktion/ SFI-undervisning samt problem med att få tidigare akademiska meriter bedömda och erkända (Bjurling 2004).

Mot bakgrund av ovan nämnda problematik beviljades Länsstyrelsen i Västra Götaland medel från Europeiska socialfonden för ett treårigt projekt; Projekt Utländska Akademiker (PUA). Övergripande syfte är att genom fördjupad och breddad regional och interkommunal samverkan främja ett långsiktigt och effektivt tillvaratagande av nyanlända utländska akademikers kompetens. Projektet pågår mellan juli 2009 och juni 2012 och omfattar bland annat samverkansparter som Arbetsförmedlingen, Migrationsverket, Västra Götalandsregionen och högskolorna i Västsverige. PUA bygger på erfarenheter av tidigare projektsatsningar för målgruppen men vill ta ett helhetsgrepp för att hitta mer permanenta lösningar.

Föreliggande rapport är den första delrapporten i en lärande (formativ) utvärdering där utvärderarna följer processen under projektiden och kontinuerligt återkopplar till projektledning och andra berörda parter inom projektet. Rapporten belyser processen under det första projektåret i relation till de förväntade resultaten på framförallt individuell deltagarnivå och kommunal nivå.

1.1 Tidigare satsningar på utländska akademiker

Västsverige har sedan tidigare goda erfarenheter av tillvaratagande av utländska akademikers kompetens. I början av 2000-talet startade tre samverkansprojekt som alla syftade till att förkorta vägen ut i arbete för utländska akademiker; Utländska Tekniker och Ingenjörer (UTI), Invandrarakademien vid Högskolan i Borås samt projekt legitimation.nu.² År 2005 bildade de tre projekten tillsammans Korta vägen och utökades med Valideringscentrum i Göteborg (Korta vägen 1 & 2). I en rapport föreslogs parterna att ett gemensamt organ skulle bildas av Länsarbetsnämnden, Västra Götalandsregionen, Migrationsverket, universitet/högskolor och länets kommuner för att kunna fatta beslut och driva optimerade insatser för integration av utländska akademiker i länet. Representanter från Korta vägen har vid ett flertal tillfällen uppvaktat beslutsfattarna på både regional och nationell nivå för att lyfta frågorna.

År 2006 startade 10-veckors Korta vägen-utbildningar vid högskolorna i Skövde och Trollhättan och 2008 startade det även i Halmstad. Konceptet har väckt nationellt intresse och ytterligare åtta högskolor har nu via upphandling tecknat avtal med Arbetsförmedlingen inför 2011. I förfrågningsunderlaget specificeras att utbildningen gäller utländska akademiker med utomnordisk

¹ Jusek- Förbundet för Jurister, Systemvetare, Ekonomer, Personalvetare, Samhällsvetare

² Riktade sig till utländska läkare och sjuksköterskor

bakgrund som har en akademisk examen från hemlandet och är inskrivna på Arbetsförmedlingen. Utbildningen riktar sig i första hand till personer som räknas som nyanlända, det vill säga att inte mer än tre år förflutit sedan uppehållstillstånd (Förfrågningsunderlag 2009). Följande moment ingår i utbildningen:

- Yrkescoachning och studievägledning (löpande stöd under hela utbildningen)
- Kartläggning och bedömning av akademisk kompetens
- Svenskundervisning (individualiserad).
- Samhällskunskap och kulturhistoria.
- IT-kunskap (individualiserad, kompletterande)

1.2 Projekt Utländska Akademiker (PUA)

I hopp om att hitta mer permanenta lösningar för utländska akademiker ansökte Länsstyrelsen 2008 medel från Europeiska Socialfonden till en förstudie. Förprojekteringen pågick mellan oktober 2008 och mars 2009 och visade på ett behov av att vidga perspektivet från enskilda utbildningsinsatser till att omfatta ett sammanhållet integrerat system för utländska akademikers väg från ankomst till arbete. Studien pekade också på behovet av samordning och gemensamma strukturer hos de berörda aktörerna för att undvika de strukturella hinder som utländska akademiker ofta stöter på. Vidare visade studien att utbildningsinsatserna för målgruppen behöver bli fler och bör bedrivas som reguljär verksamhet och en ordinarie del av mottagandet i Västra Götalands och Hallands län (Holmgren 2009).

Målsättningar

Projekt Utländska akademiker startade 1:a juli 2009. Övergripande målsättning är att nyanlända med akademisk utbildning och utomnordisk bakgrund ska ha möjlighet att inom sex månader efter erhållet uppehållstillstånd ha fått sin kompetens bedömd, samt inom tre år även kompletterad – oavsett var i Västsverige man bor, orsak till invandring och konjunkturläget på arbetsmarknaden. Övriga målsättningar är enligt projektansökan att

1. yrkesrelaterad information om möjligheter till studier och arbete i Sverige ska finnas tillgänglig för nyanlända utländska akademiker med utomnordisk bakgrund. Inom tre månader efter erhållet uppehållstillstånd ska de även erbjudas kartläggning och bedömning av sin utbildning och arbetslivserfarenhet.
2. personer som efter kartläggning och bedömning av kompetens är aktuella för komplettering ska inom ett år erbjudas plats inom Projekt utländska akademiker eller annan kompetenshöjande utbildning.
3. 280 personer per år eller totalt 840 personer ska genomgå kompletterande utbildning inom ramen för PUA.
4. minst 70 procent av deltagarna som genomgår en kompletterande utbildningsinsats ska i första hand vara i arbete motsvarande tidigare utbildning och yrkeserfarenhet eller i arbete med möjlighet till sådan utveckling.
5. deltagare som inte är i arbete efter kursavslut ska gå vidare till annan utbildning eller arbete inom nio månader efter utbildningsinsatsens slut. Deltagare som fullföljer utbildningsinsatsen utarbetar en individuell handlingsplan med tydliga målsättningar.
6. andelen kvinnor och män i projektet som helhet och i utbildningsinsatserna ska vara jämnt fördelad (40/60 procent)
7. projektdeltagarnas känsla av sammanhang i det svenska samhället ska ha ökat efter genomgången utbildningsinsats.

PUA är uppdelat på tre delprojekt som förbereddes redan under förprojekteringen. Nedan beskrivs kort deras syfte och innehåll enligt projektbeskrivningen.

Delprojekt 1 – Insatser för mottagande och introduktion

Syftet med delprojektet är att etablera en fungerande kedja för nyanlända akademiker med tidig kartläggning, bedömning av den nyanländes utbildnings- och yrkesbakgrund samt vägledning. De huvuddelar som har identifierats för delprojektet är; tillgång till relevant information för de nyanlända; tidig kartläggning, bedömning och översättning av meriter, samverkan kring svenskundervisning (SFI) samt ett sammanhållet system. Det sistnämnda innebär att ansvaret delas mellan berörda myndigheter men att det behövs en samordnande insats för att skapa en gemensam struktur och undanröja de strukturella hinder som utländska akademiker ofta stöter på.

Delprojekt 2 – Kompletterande utbildningsinsatser

Syftet är att initiera och driva kompletterande utbildningar i samarbete med i första hand högskolor, universitet och yrkeshögskolor i Västsverige samt Arbetsförmedlingen. Inom projektet och mellan utbildningarna ska det ske en metodutveckling och ett erfarenhetsutbyte som stödjer flexibla och individualiserade insatser med tydlig arbetsmarknadsinriktning. Utbildningarna bedrivs som uppdragsutbildningar med Arbetsförmedlingen som beställare och upphandlare.

Sex utbildningsanordnare bedriver kompletterande utbildningsinsatser inom ramen för PUA; högskolorna i Borås, Halmstad och Skövde, Högskolan Väst, Handelshögskolan i Göteborg samt Utländska tekniker och ingenjörer (se bilaga 1). UTI ligger till skillnad från högskolorna under kommunen och yrkeshögskolan/Studium. En sjunde utbildningsanordnare, Västra Götalandsregionen, bedriver för närvarande inte några kompletterande utbildningsinsatser riktade till läkare och sjuksköterskor (tidigare Legitimation.nu).

Delprojekt 3 – Målbild 2012

Syftet med delprojekt 3 är att pröva ut nya metoder och arbetssätt för att återföra erfarenheterna från projektet till den ordinarie verksamheten samt lägga grunden till den organisation som ska ta vid efter projekttidens slut 2012. Delprojektet har en koordinerande och stödjande roll gentemot de två övriga delprojekten.

1.3 Disposition

Kapitel 2 beskriver utvärderingen och de metoder som använts för datainsamling och analys. I kapitel 3 ges en beskrivning av projektprocessen och det arbete som utförts under det första året. Kapitel 4 redovisar processen utifrån samverkansparternas (utbildningsanordnare och Arbetsförmedlingen) erfarenheter. I kapitel 5 presenteras de kvantitativa resultaten för de första deltagargrupperna samt beskriver hur deltagarna upplevt projektet. Diskussion, slutsatser och rekommendationer ges i kapitel 6.

2. UTVÄRDERINGEN

Delutvärderingen inleddes i september 2010 i samband med att upphandlingen av utvärderare slutfördes och avslutades i december 2010. Fokus har legat på processer och resultat på individ/deltagarnivå och lokal kommunal och delregional nivå. Övergripande frågeställningar har varit:

1. Hur långt har processen kommit inom respektive delprojekt? Vilka framgångsfaktorer och hinder kan identifieras?
2. Vilka resultat kan ses på individ- och lokal nivå utifrån deltagare och andra berörda parter?
3. Vilka utvecklingsområden kan identifieras inför det framtida arbetet?

2.1 Datainsamling -metod

Kvalitativa metoder som fokusgrupper, intervjuer och deltagande observation har använts för datainsamlingen och kompletterats med statistik från Arbetsförmedlingen och utbildningsanordnarna. Projektdokumentation i form av rapporter från utbildningsanordnarna har lästs in och har även använts som bakgrundsbeskrivning av de olika delprojekten. Båda utvärderarna deltog också i den av Länsstyrelsen anordnade rikskonferensen Integration 2010 där PUA var en av anordnarna. Metoderna beskrivs nedan för varje målgrupp.

Projektledning

En verksamhetslogik över projektet togs fram initialt för att öka förståelsen för vad projektet vill åstadkomma och på vilket sätt. Övergripande målsättningar bröts ned till mindre och konkreta delar vilket visar hur projektledningen har uppfattat förutsättningarna för satsningen och den problembild som projektet jobbar med. Tillsammans med projektledningsgruppen skapades en visuell bild över projektets olika delar, dess resurser, tänkta aktiviteter och förväntade effekter på kort och lång sikt. För hela verksamhetslogiken och bedömningskriterier se bilaga 2.

Intervjuer genomfördes med projektledare, projektassistent, projektägare samt den person från Arbetsförmedlingen i Göteborg som deltagit i arbetet med utländska akademiker sedan 2002. Intervjuerna har främst använts för att öka utvärderarnas förståelse och kunskap om projektet samt för beskrivningen av bakgrund och projektprocess.

Samverkansparter

Intervjuer genomfördes med personer på högskolor, yrkeshögskolan/Studium och kontaktpersoner på Arbetsförmedlingen som är involverade i de kompletterande utbildningarna inom delprojekt 2. Syftet var att nå personer som deltagit i urvalsprocessen av deltagare, kartläggning och bedömning av deltagare eller ansvarade för upplägget av utbildningarna. Totalt intervjuades 27 personer från utbildningsanordnarna och sex från berörda arbetsförmedlingskontor.

Samverkansparterna nåddes även via deltagande observation vid styrgrupps- och arbetsgruppsmöten. Korta fokusgrupper genomfördes i arbetsgrupp 1 och 3 medan arbetsgrupp 2 huvudsakligen nåddes via ovan nämnda intervjuer.

Deltagare

Urvalet av deltagare sköttes av praktiska skäl av respektive utbildningsanordnare. Önskemål var att genomföra en fokusgrupp med 8-10 deltagare på varje lärosäte med en spridning på kön, ålder, utbildningsbakgrund och hemland. I praktiken visade sig detta vara svårt då de flesta deltagargrupperna nyligen påbörjat sin utbildning. Fokusgrupper genomfördes på tre av högskolorna;

i Halmstad, Skövde och Högskolan Väst. Deltagarna hade då gått mellan en och två månader på uppdragsutbildningen. Hos en av utbildningsanordnarna, UTI genomfördes parintervjuer med två nya deltagare respektive två deltagare från en tidigare deltagargrupp som väntade på praktikplats.

Som komplement till fokusgrupper och intervjuer genomfördes telefonintervjuer med några deltagare som lämnat projektet (Handelshögskolan, högskolan i Borås och UTI). Kontakt med deltagarna togs via mail och/eller telefon där tid för intervju bokades in. Telefonintervjuerna tog som regel 10-30 minuter att genomföra.

Fokusgrupper och intervjuer genomfördes som regel på svenska. En telefonintervju genomfördes på engelska. Totalt nåddes 45 deltagare, 26 kvinnor och 19 män av utvärderingen, se tabell 1 nedan.

Tabell 1: Antal intervjuade deltagare hos utbildningsanordnarna

Utbildningsanordnare	Antal intervjuade deltagare
Halmstad	6
Borås	6
Trollhättan	8
Skövde	9
UTI	7
Handelshögskolan	9

Deltagarna varierade åldersmässigt från ca 25-50 år men majoriteten var under 40 år. De kom från 28 olika länder och hade varierande utbildningsbakgrund, dock med övervikt på teknisk, ekonomisk eller pedagogisk utbildning. Deltagarna hade varit mellan fyra månader och sex år i Sverige. Vid högskolan i Skövde hade sex av de åtta deltagarna varit i Sverige ett år eller mindre.

2.2 Urvalsdiskussion

Huruvida de intervjuade deltagarna är representativa för respektive utbildningsanordnare eller inte är svårt att bedöma. Urvalet till fokusgrupperna sköttes av utbildningsanordnarna och spridningen på utbildning, etnisk tillhörighet, ålder och kön var god. Telefonintervjuerna genomfördes efter deltagarlistor där utvärderarna själva valde vilka som skulle intervjuas och spridningen var även där god. Då endast en mindre andel av det totala deltagarantalet intervjuades finns risken att deltagarna inte är helt representativa. Fördelningen på kön, 58 procent kvinnor och 42 procent män, stämmer väl överens med fördelningen i det totala deltagarantalet.

De samverkansparter som nåtts av utvärderingen är främst från Arbetsförmedlingen och utbildningsanordnarna vilket varit relevant för delutvärderingens fokus. Övriga samverkansparter har nåtts via deltagande observation i styrgruppen och fokusgrupper med arbetsgrupperna.

2.3 Dataanalys

Samtliga fokusgrupper och intervjuer spelades in på band och skrevs ut i sammanfattade form. Telefonintervjuer med deltagare skrevs in direkt i datorn. En tematisk analys genomfördes där utsagor från personer med olika befattningar och utbildningsanordnare jämfördes med varandra inbördes. Citat plockades ut för att illustrera de framkomna temana. Förväntade resultat från verksamhetslogiken (se bilaga 2) har använts som utgångspunkt för bedömning av resultatet.

2.4 Avgränsningar

Fokusgrupper och telefonintervjuer genomfördes på svenska vilket kan ha medfört att vissa deltagare inte kunde uttrycka sina åsikter fullt ut eller missförstod frågorna. Missförstånd uppstod ibland under telefonintervjuerna där det dock var möjligt att omformulera frågan. Eventuella missförstånd var inte lika tydliga i fokusgrupperna.

Drygt hälften av de deltagare som nåtts av utvärderingen befann sig i början av de kompletterande utbildningarna. Det innebär att dessa deltagare inte kunde uttala sig om hela utbildningsprocessen, praktiken och eventuellt resultat för egen del. Före detta deltagare har nåtts hos tre av utbildningsanordnarna (Handelshögskolan, Högskolan i Borås och UTI) vilka kunnat ge en mer heltäckande bild av sina erfarenheter. Då syftet inte varit en utvärdering av utbildningarna i sig utan av hela projektprocessen inom PUA har detta förmodligen inte haft någon avgörande betydelse för utvärderingens resultat.

Två av projektets tre arbetsgrupper har inte träffats under datainsamlingsperioden vilket försvårat analysen av deras arbete. Mötena var planerade i december vilket innebar att deras synpunkter endast i begränsad utsträckning kunnat läggas in i rapporten. Datainsamlingen av processerna i delprojekt 1 och 3 har till stor del skett indirekt via dokumentation och via projektledaren och projektassistenten.

Utsagorna i kapitlet om samverkansparter är på många sätt individuella då de intervjuade har helt olika positioner inom sin organisation. De redovisas när så varit möjligt som gemensamma teman eller som enskilda åsikter när detta bedömts ha relevans för utvärderingen.

3. UPPSTART OCH ARBETSPROCESS

I detta kapitel beskrivs uppstarten och arbetsprocessen under det första projektåret. Fokus ligger till stor del på delprojekt 2; kompletterande utbildningsinsatser, då dessa bedrivits sedan projektstarten och rör den individuella och lokala nivån. Redovisningen bygger på projektdokumentation, fokusgrupper med arbetsgrupp 1 och 3 samt intervjuer med projektledningsgruppen.³

3.1 Uppstarten - fortsatt process

Den faktiska uppstarten av projektet kom att försenas på grund av att projektledare saknades under de tre första månaderna. Projektledaren var på plats i oktober 2009 och en ny projektassistent från och med januari 2010. Eftersom utbildningsanordnarna hade upphandlade avtal med sina respektive arbetsförmedlingar kunde dock uppdragsutbildningarna påbörjas som planerat under hösten 2009.

Ett första möte mellan projektledaren och styrgruppen ägde rum i början av december. Enligt projektledaren var det då tydligt att parterna hade olika bild av projekt, aktiviteter och egeninsatser. Två uppstartsdagar genomfördes under ledning av en extern moderator för att försöka skapa samsyn mellan parterna. Efter årsskiftet kom arbetsprocesserna i delprojekt 3 igång och en modell för ett sammanhållet system samt informationsmaterial arbetades fram. På initiativ från styrgruppen anordnades en konferens med syfte att lansera och presentera projektet och dess innehåll, samt att belysa problematiken för denna målgrupp.

I mars hölls ett styrelsemöte varefter det egentliga projektarbetet tog fart. Under våren träffades samtliga arbetsgrupper och satte en planering som projektledningen arbetade efter under hösten 2010. Största delen av det operativa arbetet har utförts av projektledare och projektassistent som också köpt in externa tjänster för exempelvis kartläggningar och utredningar.

Under hösten 2010 har projektledare och projektassistent främst inriktat sig på att genomföra de aktiviteter som planerades i arbetsgrupperna under våren. En viktig faktor som påverkat projektarbetet har varit den nya etableringsreformen för nyanlända där projektledningen velat avvakta de nya rutinerna för arbetsförmedlingens arbete (Lag 2010:197).⁴ Även den planerade webbportalen har därför blivit försenad då projektledningen valt att avvakta projekt EFIS⁵ för att undvika dubbelarbete. Webbportalen beräknas vara färdig under 2011.

I oktober genomfördes två heldagar för samtliga delprojekt som kombinerade delprojektsmöten med kompetensutveckling för lärare och coacher. Projektet var också medarrangör i Länsstyrelsens anordnade konferens Integration 2010.

Framgångsfaktorer och hinder

De framgångsfaktorer som projektledningen framförde var att det finns engagemang, erfarenhet och samlad kompetens hos samverkansparterna och att de kompletterande utbildningarna genomförts och blivit relativt välkända. Frågan om utländska akademikers kompetens är också aktuell vilket talar till projektets fördel. Hindren är enligt projektledningen till stor del strukturella med organisatoriskt och politiskt ointresse för målgruppen. Det finns också direkt projektrelaterade hinder såsom

³ Med projektledningen avses här projektledare, projektassistent, projektägare samt representant från Arbetsförmedlingen.

⁴ Trädde i kraft 1 december 2010 och innebär att Arbetsförmedlingen får det övergripande ansvaret för att samordna mottagandet för vissa nyanlända i arbetsför ålder.

⁵ EFIS – Etablering För Invandrare i Sverige

- att det saknas närvaro från några viktiga aktiva aktörer i styrgruppen, exempelvis Migrationsverket, Västra Götalandsregionen och Länsstyrelsen Halland.
- att styrgruppsmedlemmarna i vissa fall har kommit att ersättas av personer som inte har beslutsmandat inom sin egen organisation.
- att det är alltför få utförare i relation till den begränsade projekttiden.

3.2 Projektets organisation och ekonomi

Länsstyrelsen gick under hösten 2009 ut med en förfrågan till samverkansparterna om att skicka styrgruppsrepresentanter med beslutsmandat. En ny styrgrupp formades efter årsskiftet 2009/2010. Styrgruppen möttes fyra gånger under 2010, dock med sjunkande närvaro. De ursprungliga representanterna har i flera fall skickat ersättare till styrgruppsmötena, ofta personer involverade i arbetsgrupper och genomförande av utbildningar. Styrgruppen består för närvarande av tolv representanter från samverkansparterna. Det finns även en projektledningsgrupp som består av projektägare, projektledare, projektassistent, projektekonom samt representant för Arbetsförmedlingen i Göteborg. Gruppen träffas en gång i månaden och förbereder frågor till styrgruppen.

Projektledningsgruppen vill se en förändring i styrgruppsarbetet mot ett mer aktivt styrande av projektprocessen. Diskussionerna har tenderat att främst hamna i detaljer som inte driver projektprocessen framåt. En webbenkät riktad till styrgruppsmedlemmarna för att kartlägga synpunkter på styrgruppsarbetet fick dock mycket låg svarsfrekvens, fyra svar av tretton förväntade.

Projektets delprojekt har kommit att bli synonyma med arbetsgrupperna, där representanter från samverkansparterna mötts tillsammans med projektledare och/eller projektassistent. Arbetsgrupperna har fungerat som planerings- eller strategigrupper medan det operativa arbetet främst utförts av projektledare/projektassistent eller lagts ut som externa uppdrag. Högskolorna har utfört flera av de externa uppdrag som köpts in till projektet och därigenom blivit delaktiga i den process som drivit processen framåt.

Enligt de ekonomiska beräkningar som gjorts av projektets ekonom har endast cirka hälften av budgeten för 2009 och 2010 förbrukats. Orsaken är dels den sena uppstarten, dels att fler aktiviteter blivit försenade och kommer att genomföras under 2011. Ett möte med ESF är planerat för att kunna överföra de outnyttjade medlen till 2011.

3.3 Arbetsprocessen i delprojekt 1

Arbetsgruppen för **Insatser för mottagning och introduktion** består av representanter från ett tiotal samverkansparter. Gruppen träffades tre gånger under våren 2010 och har bland annat diskuterat och förankrat en gemensam terminologi för svenskundervisningen. Andra aktiviteter som genomfördes under våren var kartläggningar av samverkan kring SFI på lokal och nationell nivå i syftet att så småningom kunna lägga ett förslag på en modell för interkommunal samverkan. En intern kommunikationsplan för spridning av information utarbetades i slutet av våren och en planering för en rad av höstens aktiviteter slogs fast. Under hösten 2010 har arbetsgruppen träffats två gånger. Inom ramen för delprojektet har följande aktiviteter påbörjats eller genomförts:

- Informationsaktiviteter riktade till Arbetsförmedlingens chefer i Västra Götaland och Halland, Migrationsverket och LST. SFI-konferens.
- Processkartläggning av vägen till arbete för anhöriga/kärleksinvandrare

- Erfarenhetsutbyte med aktörer i Stockholm angående svenskundervisning för utländska akademiker.
- Projektwebbplats (www.utlandskaakademiker.se)
- Identifiera och kommunicera lämplig modell för interkommunal samverkan, där arbete inletts med Skaraborg och Göteborgsregionen (GR).
- Lyfta fram goda exempel där Högskolan i Skövde som ett första steg ska ta fram en kommunikationsplan med målgruppen deltagare och potentiella deltagare.

3.4 Arbetsprocessen i delprojekt 2

Arbetsgruppen för delprojekt **Kompletterande utbildningsinsatser** består av representanter från utbildningsanordnarna, Arbetsförmedlingen och Göteborgs universitet. Gruppen har haft regelbundna möten en gång i månaden under våren och hösten 2010. Syftet är främst att skapa en harmonisering mellan utbildningsinsatserna där sju områden identifierats som viktiga för arbetet; praktik, validering, svenska, distansundervisning, motivation, mentorskap samt kompetensutveckling för lärare. Inom ramen för delprojekt 2 har följande aktiviteter genomförts eller påbörjats:

- Presentation av gemensam terminologi och språkskala för svenskundervisningen
- Ansökan om dispens för bedrivande av Svenska För Utländska Akademiker (motsvarande SFI)
- Mingel och erfarenhetsutbyte för praktikplatsanskaffare och coacher, oktober 2010
- Erfarenhetsutbyte med aktörer i Stockholm
- Ta fram en modell för validering av reell kompetens
- Jobbmässa
- Kompetensutveckling för svensklärare (påbörjat)
- Kartläggning av former för distansundervisning för kompletterande utbildning
- Förslag till genomförande och organisation för "streamade" föreläsningar (ej möjligt i dagsläget på grund av upphovsrättsproblematik)
- Ta fram gemensamt bedömningsunderlag i enlighet med Europeiska rådets nivåskala
- Folder om praktikplatser riktat till arbetsgivare

3.5 Arbetsprocessen i delprojekt 3

Arbetsgruppen för delprojekt 3, Målbild 2012, består av representanter från Arbetsförmedlingen, Länsstyrelsen och Göteborgs universitet. Gruppen träffades två gånger under våren 2010 och avslutade med en heldag där gruppen tillsammans tog fram en extern kommunikationsplan och planerade aktiviteter för den kommande hösten.

Under våren 2010 genomfördes ett antal aktiviteter inom ramen för delprojekt 3:

- En samhällsekonomisk analys.
- En modell för ett sammanhållet system för nyanländas väg från ankomst i Sverige till arbete. Denna modell skapades av en tillfällig arbetsgrupp med deltagare från samtliga projekt.
- Ett gemensamt informationsmaterial i form av broschyrer och gemensam logotype.
- En extern kommunikationsplan utarbetades. Denna plan utgick från den modell för sammanhållet system som tagits fram och där viktiga aktörer identifierats.

Under hösten har arbetet främst bestått i att representanterna i arbetsgruppen har bearbetat sina egna organisationer i frågan medan projektledningen har koncentrerat sig på uppbygga externa relationer för att sprida information. En rad kontakter har tagits med berörda myndigheter och aktörer, exempelvis SKL (Sveriges Kommuners Landsting), departement, SACO med flera. Tanken är

också att information om projektet ska finnas på samtliga bibliotek och skatteverk i Västra Götaland och Halland för att därigenom nå utländska akademiker som inte är inskrivna på Arbetsförmedlingen. Återkommande konferenser med utbildningsanordnarna planeras 2011 såväl som ett utökat spridnings- och förankringsarbete.

3.6 Jämställdhets- och tillgänglighetsintegrering

Enligt projektansökan skulle en utbildning i jämställdhet genomföras för samtliga handläggare. Jämställdhetsintegrering diskuterades vid ett möte i arbetsgrupp 3 i april där förslag lades att titta på urvalsprocessen utifrån denna aspekt. Diskussioner inom projektledningsgruppen och med ESFs processtöd har lett till en förändring av den ursprungliga planeringen där jämställdhetsintegreringen nu är planerad att äga rum i tre steg:

1. Kartläggning av projektledningens arbete ur ett jämställdhetsperspektiv
2. Kartläggning av urvalsprocessen ur ett jämställdhetsperspektiv
3. Kartläggning av utbildningarna (uppdragsutbildningarna) ur ett jämställdhetsperspektiv

Arbetet har ännu inte inletts. Tillgänglighetsarbetet har rent konkret legat på utbildningsanordnarna, se vidare under avsnitt 4.4.

3.7 Tidigare rapporter och uppföljningar

2009 genomfördes en utvärdering av de kompletterande utbildningsinsatser som riktade sig till utländska akademiker i Västra Götalandsregionen (Walther 2009). Utvärderaren drog slutsatsen att specialisering var en av flera avgörande faktorer för möjligheterna att snabbt få ut utländska akademiker i arbete. Vidare att det finns ett behov av att utveckla individanpassade modeller om insatserna ska kunna riktas mot invandrade akademiker mer generellt. Utvärderaren pekar på olikheter i förhållningssätt och design mellan utbildningsanordnarna, främst i form av ett arbetsmarknads- och ett utbildningsperspektiv.

En samhällsekonomisk analys av projektets förutsedda effekter visade att det är både samhällsekonomiskt och individuellt lönsamt att stödja utländska akademiker med kompletterande utbildningsinsatser motsvarande Korta Vägen (Baringsdottir 2010). På individuell nivå beräknades den insparade tiden från ankomst till arbete vara cirka två år för nyanlända med utländsk ingenjörs- eller ekonomexamen. Samhället beräknades spara mellan 700 000 och 800 000 kronor per individ.

En kvalitativ studie genomfördes av den kompletterande utbildning som bedrivs inom ramen för PUA vid Handelshögskolan i Göteborg (Toll & Wall 2010). Intervjuer med deltagare och arbetsgivare visade att programmet gav deltagarna kunskaper och förmågor som arbetsgivarna efterfrågade, exempelvis kultur-, språk- och kommunikationskunskap. Deltagarna själva betonade att de lärt sig svensk kultur och språk vilket lett till ett ökat självförtroende men att de fortfarande saknade kunskaper om svenska lagar och regler. Författarna drar slutsatsen att utbildningen förmodligen påskyndar deltagarnas möjligheter till inträde på arbetsmarknaden (ibid).

Utländska tekniker och ingenjörer, UTI, genomförde utvärderingar av både praktik- och teoridelarna med deltagare från två kursstarter 2010. Resultatet visade att deltagarna som regel var nöjda med nivån på arbetsuppgifterna och kurserna. Alla utom två personer fick företagsförlagd praktik och över hälften fick efter praktikens slut någon form av anställning på sitt praktikföretag. Enligt prognoser skulle mellan 65 % och 75 % ha arbete sex månader efter kursavslut (Bjerkman 2010).

Rapporter från högskolorna i Halmstad, Skövde och Trollhättan visar att utbildningsanordnarna på olika sätt följt upp kurserna där de fångat synpunkter hos deltagarna, värderat sina egna utbildningsinsatser och kommit med förslag på förbättringar och utveckling av utbildningarna. I Högskolan Västs rapport påpekades att gruppen lärare har små möjligheter att få ett fast arbete i Sverige utan en ganska omfattande komplettering men att flera av deltagarna har fått timanställningar och kortare anställningar genom sin praktikplats (Gustavsson 2010, Jonsson 2010, Källström et al. 2010).

Högskolan i Borås har genomfört enkäter med två deltagargrupper och vidareutvecklat konceptet efter egna erfarenheter och deltagarnas synpunkter. Enkätresultatet visade att majoriteten av deltagarna var nöjda med utbildningens innehåll och upplägg men att det fanns några deltagare som önskade en förlängning av kursen eller mer yrkesinriktad information. Deltagarna värderade alla svenska språket och till stor del även praktiken som mycket viktigt medan åsikterna skiljde sig åt angående vikten av studiebesök, kulturkunskap och samhällskunskap (Malm 2010).

4. SAMVERKANSPARTERNAS PERSPEKTIV

Detta kapitel inleds med en kort beskrivning av de kompletterande utbildningsinsatser som bedrivs inom ramen för delprojekt 2 vid fem högskolor i Västsverige och vid yrkeshögskolan/Studium i Göteborg. Projektprocessen beskrivs därefter utifrån samverkansparternas perspektiv.

Redovisningen bygger på intervjuer med 27 personer från utbildningsanordnarna, sex personer från Arbetsförmedlingen samt två fokusgrupper med arbetsgrupp 1 respektive 3.

4.1 Utbildningarna

Utbildningsanordnarna beskrev arbetet som ett kontinuerligt utvecklingsarbete där upplägg och innehåll har förändrats under projektiden. Koncepten varierade därför något mellan lärosätena med avseende på urval, innehåll och upplägg. UTI och Handelshögskolan i Göteborg är branschspecifika och riktar sig till utlandsfödda tekniker/ingenjörer respektive ekonomer. Högskolan Väst tar främst in tre yrkesgrupper; ekonomer, ingenjörer och lärare medan övriga tre högskolor har stor spridning på deltagarna och upp till ett femtontal olika yrkeskategorier. Även kraven på färdigheter i svenska varierar. Högskolan i Skövde tar in nyanlända med mycket begränsade kunskaper i svenska. UTI och högskolan i Borås utgår från språkprognoser och kan därför ta in deltagare med varierande svenska-kunskaper medan övriga utbildningsanordnarna har som krav att deltagarna ska ha klarat av SFI D. Kriterier för samtliga utbildningsanordnare är att de anmälda ska ha fått uppehållstillstånd, ha en akademisk examen från sitt hemland samt vara inskrivna på Arbetsförmedlingen.⁶ Utbildningarna är mellan 30 och 40 veckor långa.

Samtliga intervjupersoner betonade att utbildningarna utgår från individernas behov men att de måste vara motiverade. Gemensamt är att Arbetsförmedlingen som beställare tar det formella beslutet om antagning men att det sker i samråd med anordnarna. Arbetsgången kan i korthet beskrivas i nedanstående punkter även om det finns lokala skillnader.

- Urvalsintervjuer i samråd med Arbetsförmedlingen
- Kartläggning och bedömning av kompetens
- Bedömning av svensk kunskaper
- Kompletterande utbildning - svenska, samhällskunskap, kulturkunskap m.m.
- Yrkesinriktad svenska
- Yrkesinriktade kompletterande kurser, exempelvis inom ekonomi, teknik
- Coachning, studievägledning, individuell handlingsplan
- Praktik inom yrkesområdet

De yrkesinriktade kompletterande kurserna varierade i omfattning under kurstiden och var tydligast hos de branschinriktade utbildningsanordnarna. Ofta försökte högskolorna hitta speciallösningar genom att anordna korta kurser, hitta handledare på annat håll eller låta deltagarna följa ordinarie högskoleutbildningar. I Halmstad och Borås genomfördes de flesta yrkesinriktade utbildningarna efter kursavslut.

4.2 Upplevelse av projektprocessen

Flera av de intervjuade, speciellt de personer som varit med i förprojekteringen beskrev projektstarten som utdragen och uttryckte besvikelse över det glapp som uppstod i väntan på en ny projektledare. Projektet "*tappade styrfart*" och de intervjuade samarbetsparterna kände osäkerhet angående exempelvis informationsmaterial och annat som rörde gemensamma intressen inom PUA.

⁶ För UTI gäller även yrkeshögskola för utländska tekniker.

Vi hade en annan projektledare under förstudien som vi alla tyckte fungerade jättebra och vi tog väl nästan för givet att hon skulle fortsätta. Sedan blev det inte så. Och sedan dröjde det väldigt lång tid innan den nya projektledningen var på plats så det blev ett väldigt långt glapp. Högskolan i Halmstad

Några av de intervjuade menade också att projektet hittills fokuserat alltför mycket på delprojekt 2 och/eller att de själva var oklara över hur långt de övriga delprojekten hade kommit.

Arbetsprocessen i styr- och arbetsgrupper

Ett tiotal av de intervjuade deltog i någon av arbetsgrupperna, majoriteten i arbetsgrupp 2. Intervjupersonerna hade olika inställning till arbetet i grupperna med avseende på förväntningar på tempo, arbetsgruppens roll och hur mycket som borde ske mellan mötena. Alla var dock överens om att de själva har för lite tid att jobba mellan mötena och att det främst är projektledningen som bör utföra det konkreta arbetet. Några personer tog också upp att de själva inte får betalt för ett sådant arbete.

Både representanter från utbildningsanordnare och Arbetsförmedlingen var positiva till det erfarenhetsutbyte som ägt rum i arbetsgrupperna och menade i ett par fall att diskussionerna börjat leda fram till en samsyn kring uppdragsutbildningarna och dess innehåll. Nya nätverk med kollegor inom högskolor och arbetsförmedlingar togs upp som en positiv följd av projektet. Flera av de intervjuade lärarna, coacherna och praktikanskaffarna uppskattade erfarenhetsutbytet under de gemensamma dagarna i oktober 2010 och efterfrågade mer sådant.

Jag tycker att det är oerhört värdefullt att träffa kollegor ifrån högskolorna och man bildar de här viktiga nätverken på ett sätt. Att man ser till att man utvecklas någorlunda lika inom ramen för Korta vägen och Utländska Akademiker och att man har en samsyn. Det är också en blandning av olika kompetenser. Jag tycker att det är ett riktigt bra arbete som vi gör. Det har varit lite trögt så här i ingången att komma igång. Arbetsförmedlingen

Det fanns dock flera intervjupersoner som menade att tempot i arbetsgrupperna varit alltför långsamt och upplevde att diskussionerna tenderade att hamna i traditionella frågor om vad de redan gör istället för att diskutera hur processen kan ledas framåt. Revirtänkande framställdes som ett hinder i arbetet där input i form av exempelvis studiebesök skulle kunna ge gemensamma erfarenheter och föra arbetet framåt. Flera intervjupersoner påpekade vikten av att snabba på processen och lyfta frågorna utanför högskolor och kommuner för att få ett större genomslag och påverka beslutsfattare.

Åsikterna gick också isär om styrgruppens arbete. Kritik riktades mot att alltför mycket tid ägnas åt information och diskussioner av detaljer istället för en mer strategisk diskussion på en högre nivå. Mer aktiv styrning från styrgruppens sida efterlystes. Intervjupersoner både i och utanför styrgruppen ansåg det vara ett problem att ha genomförare i styrgruppen eftersom det kan vara svårt att kombinera två olika roller. Endast ett fåtal personer i styrgruppen ansåg att styrgruppen fungerat bra.

Jag tycker inte att styrgruppen alla gånger är en styrgrupp. Man behöver vara mycket tydligare om vad som är styrgruppens funktion och vad man ska besluta om. Man går ibland in och diskuterar väldigt små saker. Jag tror att det beror på att man inte hittat rätt informationskanaler och att flera som är med i styrgruppen inte har tillräckligt med information. Jag tycker att styrgruppen ska höjas ett snäpp och bara besluta om väsentligheter. Högskolan i Skövde

Erfarenheter av samverkan

Samarbetet mellan **utbildningsanordnare och Arbetsförmedlingen** var den samverkan som de intervjuade främst tog upp. På flera av orterna hade utbildningsanordnarna speciella kontaktpersoner på Arbetsförmedlingen, ofta en person med ansvar för nyanlända eller involverade i arbetsmarknads-utbildningar. Båda parterna menade att samarbetet utvecklats efter hand som de lärt känna varandra och nu flöt allt smidigare. Parterna träffades som regel flera gånger under en kurs och hade på flera orter gemensamma avslutningssamtal för att ordna en smidig övergång efter projektiden.

Kontakten med högskolan är jättesmidig. Vi får bra svar på frågor snabbt via mail, de är lyhörda. De försöker verkligen förändra så det går för att det ska bli bättre, tar tillvara på tidigare erfarenheter och tillämpar det på nästa fas. Man försöker se utanför ramarna för att hjälpa individen.

Arbetsförmedlingen

Några av de intervjuade tog upp kulturskillnader mellan Arbetsförmedlingen och högskolan, exempelvis synen på närvarokontroll, engagemang och synen på arbetsfokus i relation till behörighet och språkkunskaper. Ett dilemma som framförallt togs upp vid Högskolan i Skövde var att vissa intresseanmälda till uppdragsutbildningen förmodligen inte har en akademisk utbildning från hemlandet men att Arbetsförmedlingen ändå beslutat om deltagande. Problem med validering av kompetens togs upp av flera utbildningsanordnare och representanter från arbetsförmedlingarna.

Samverkan med **kommunen** försvårades enligt några av de intervjuade av de olika uppdrag som vuxenutbildningen och högskolan har, vilket innebär att de riskerar att bli konkurrenter om SFI-studenterna. Kommunens ensamrätt att ge betyg inom SFI beskrevs som en försvårande omständighet att bedriva grundläggande svenska för utländska akademiker på högskolan. Högskolan i Borås har etablerat ett fungerande samarbete med kommunen där svenska studier bedrivs i ett högre tempo för utländska akademiker (SFUA). Högskolan i Skövde valde att lägga ner motsvarande utbildning men bedriver svenskundervisning på olika nivåer inom ramen för PUA och låter deltagarna göra språkprov på Komvux. Samverkan med kommunen kring SFI för utländska akademiker beskrevs som ett framtida utvecklingsområde för projektet. Undantaget är UTI som lyder under kommunen och själva kan sätta betyg på sina deltagare.

Vi hade Svenska för utländska akademiker tidigare. Då stämde inte det uppdrag som högskolan fått av staten och det uppdrag som kommunen fått av staten utan de kolliderade. Då ville inte vi jobba med det längre så vi tog bort utbildningen igen. Högskolan i Skövde

På **högskolorna** försökte projektledare och kursansvariga att involvera projektet i högskolans ordinarie verksamhet. Flera intervjupersoner påtalade att detta inte var en självklarhet eftersom undervisningen inte ger poäng och skiljer sig från den övriga verksamheten. I Halmstad menade kursansvarig att modellen med en disputerad kursansvarig är ett sätt att öppna dörrar mellan ämnen och institutioner. Samverkan mellan högskolorna beskrevs generellt i positiva termer.

Samverkan med **näringslivet** varierade i omfattning där UTI, Handelshögskolan och i viss mån Högskolan Väst hade etablerade nätverk som de använde sig av för att skaffa praktikplatser. Övriga utbildningsanordnare och handläggare från Arbetsförmedlingen påpekade vikten av att utveckla samverkan för att sprida kunskap och underlätta praktikanskaffning. Behovet gällde även den offentliga sektorn på många av orterna. Tre av utbildningsanordnarna påpekade svårigheten att lösa praktikplatser för hälso- och sjukvårdspersonal och där ett av lärosätena valt att inte ta in läkare och sjuksköterskor av detta skäl. Flera intervjupersoner påpekade också behovet av ett informationsmaterial som riktar sig till arbetsgivare.

Olika perspektiv och förväntningar

Intervjuerna visar att bilden av PUA och uppfattning om projektets målsättningar varierade beroende på vilken position den intervjuade personen hade. Flera av projektpersonalen och några av handläggarna på Arbetsförmedlingen menade att projektmålen för PUA var desamma som för Korta vägen, det vill säga att förkorta vägen till arbete för utländska akademiker. På ett par av högskolorna var arbetsnamnet fortfarande Korta vägen. Handläggarna på Arbetsförmedlingen såg PUA främst som en arbetsmarknadsutbildning med målsättningen att få ut så många som möjligt i arbete, helst inom det yrke de var utbildade inom.

Intervjuerna visar också att det finns skillnader i perspektiv mellan samverkansparterna. Arbetsförmedlingens representanter och de branschspecifika utbildningsanordnarna hade ett tydligare arbetsfokus än övriga utbildningsanordnare som också har mer av ett utbildningsfokus. Båda de branschspecifika anordnarna riktar sig till bristyrken där Handelshögskolan främst tar in företagsekonomer och vissa nationalekonomer som det råder brist på. Övriga utbildningsanordnare riktar sig inte direkt till bristyrken och hade också mer utbildningsfokus. Det innebär att r de intervjuade förde diskussioner kring behov av kompletterande yrkesutbildning, behörighet för högskolestudier och poäng. De olika perspektiven går igen i synen på både svenskundervisning och praktik.

Svenskundervisningen

Intervjuerna visar att utbildningsanordnarna pratade om svenskundervisningen på två olika sätt som förefaller spegla de olika förutsättningar de jobbar utifrån; att deltagarna skulle uppnå allmän behörighet och/eller språket som kommunikationskälla. De branschspecifika anordnarna betonade främst språkets kommunikativa vikt i deltagarnas process mot arbete där exempelvis Tisus-prov⁷ är ett sätt att klara de mer formella kraven. Vid högskolorna där deltagarna har en större spridning på yrkesbakgrund betonades också behörigheten i svenska som en viktig del inför framtida kompletteringar. Högskolan i Borås var den högskola som tydligast betonade detta synsätt och där flera av de intervjuade var involverade i att hitta modeller för språkbedömning och validering av reell kompetens.

Allmän behörighet i svenska har vi ju inte fått i PUA ännu för så långt kommer de ju inte. Nu tänker vi att på 40 veckor ska de kunna nå dit. Om de inte når dit så blir de validerade och får tillgodoräkna sig PUA de första 30 poängen inom Invandrarakademin. Så att de har tillgodogjort sig ungefär första terminen då. Därför har vi lagt den på två terminer så har de gått PUA och behöver verkligen det rent formellt så kan de gå där. Högskolan i Borås

Målet är inte att ge dem mer utbildning i företagsekonomi utan att de kommer in i det svenska sättet att prata i ekonomiska termer. Handelshögskolan Göteborg

Förväntningarna på deltagarna blir på grund av de förutsättningar som respektive utbildningsanordnare arbetar utifrån delvis olika. Samtliga utbildningsanordnare uppgav att målsättningen var att deltagarna skulle få arbete men att deras tidigare utbildning ibland behövde komplettering. I dessa fall var målsättningen också att deltagarna skulle få insikt i hur deras utbildning räknas i Sverige och vilka kompletteringar som behövs i framtiden för att kunna få ett arbete. Kort sagt att bli välinformerade och kunna göra medvetna val.

Det är väldigt individuellt. Deltagarna förbättrar sin svenska och får en klar planering för hur de ska gå vidare. Vissa kommer att kunna gå direkt till arbete medan andra har fått klart att de behöver stärka sig ytterligare innan de kan få ett arbete. Högskolan Väst

⁷ Test i svenska för universitets- och högskolestudier

Praktiken

Även när det gällde synen på praktik och praktikanskaffning fanns det vissa perspektivskillnader hos utbildningsanordnarna som delvis också kan vara en skillnad mellan storstad och mindre stad. De branschspecifika Göteborgsanordnarna betonade deltagarnas eget ansvar för att skaffa praktikplatser vilket inte var lika tydligt på de övriga orterna. Skillnaden i perspektiv blir också tydlig när det gäller hur projektpersonalen talade om praktikens betydelse.

De som är bra på språket får ringa på praktikplats själva. Jag fixar praktikplatsen på ett sätt men jag ska ju inte ringa. Jag vet ju inte vad de kan mer än på pappret. Jag kan stå för vad det är för person och jag talar om vad UTI kan bidra med. Men sedan får deltagaren själv tala om vad hon eller han kan. UTI Göteborg

Man måste ju tänka ett steg till (vid praktikanskaffning), förankra lite mer, att det här är språkpraktik i första hand som är lite knuten till den branschen de är utbildade inom. Så även om de kan utföra väldigt många sysslor så kan vi nästan kräva det med tanke på att de inte kan språket så bra. Högskolan i Borås

Även om konkurrensen om praktikplatser har hårdnat hade responsen från arbetsgivare som tagit emot deltagare på praktik varit mycket god. Enstaka deltagare hade haft problem med språket eller kulturella koder. I ett par fall hade deltagaren fått en praktikplats men uppmanats att först träna mer på svenskan. Deltagarnas utvärderingar av sin praktikplats hade enligt utbildningsanordnarna också varit bra även om det fanns personer som varit missnöjda med sina arbetsuppgifter eller upplevt problem med språket.

4.3 Delprojekt 1 och 3

Deltagarna i **arbetsgrupp 1** menade att kontinuiteten brustit i arbetsgruppen men att diskussionerna i sig varit givande. Deltagarna hade svårt att beskriva arbetsprocessen i delprojektet och menade att de varit mer aktiva i början av projektiden men sedan avvaktat andra processer. Stor del av diskussionerna hade handlat om att få till en effektiv informationsspridning om de kompletterande utbildningarna. I samband med de gemensamma projektdagarna i oktober skulle en processledare tillsammans med gruppen ha arbetat fram en modell för nyanlända som inte omfattas av etableringsreformens väg genom systemet. På grund av sjukdom kunde detta inte genomföras fullt ut även om modellen diskuterades. Det finns därför ett behov av att göra klart arbetet och sätta modellen på pränt.

Gruppen ansåg att de kommit en bit på vägen i sitt arbete men att det finns problem kvar att lösa, exempelvis att identifiera potentiella deltagare och att lösa frågan om SFI-undervisning och betyg i svenska för utländska akademiker. Behovet av nationella beslut betonades eftersom regelverk och okunskap annars riskerar att fungera som strukturella hinder.

Intervjuade personer från **arbetsgrupp 3** var nöjda med gruppens arbete och insats. Medlemmarna beskrev sig själva som en källa till idéer och bollplank för projektledaren och projektassistenten som sedan utförde det praktiska arbetet. Själva arbetade de också för att lyfta frågan inom sina respektive organisationer såsom Arbetsförmedlingen och Göteborgs universitet. Detta har under 2010 varit svårt eftersom både arbetsförmedling och universitetet varit upptagna med etableringsreformen respektive den nya högskoleförordningen.

Centralt i gruppens arbete har varit att ta fram en modell för individens väg från ankomst till arbete och där man kartlagt involverade aktörer på olika nivåer i samhället och försökt påverka dem. Arbetet fortsätter under 2011 där framförallt beslutsfattare såg som en viktig målgrupp att påverka

för att få tillstånd politiska beslut för tillvaratagande av utländska akademikers kompetens. Riksrevisionens nya rapport i frågan, samt det faktum att Korta vägen-konceptet har spridits till fler högskolor, kan vara faktorer som påverkar i positiv riktning.

4.4 Jämställdhets- och tillgänglighetsintegrering

Många av de intervjuade tänkte genast på antalet män och kvinnor och hänvisade i flera fall till Arbetsförmedlingen som bestämmer vilka som kommer in eller att alla som söker kommer in. Även i de fall där kursledningen sa att de eftersträvade en jämn könsfördelning var det avhängigt hur många intresseanmälningar som inkommit från män respektive kvinnor. Arbetsförmedlingens representanter menade som regel att urvalet av deltagare till PUA är kopplat till utbildning och erfarenhet snarare än till kön medan en person lyfte frågan på en mer övergripande nivå.

Utbildningsanordnarnas fokus i jämställdhetsarbetet låg främst på deltagarna än på dem själva. Ett par intervjupersoner menade att jämställdhetsarbetet inom ramen för PUA bör initieras av projektledningen. I uppdragsutbildningarna togs jämställdhet som regel upp till diskussion i flera ämnen, som svenska, samhällskunskap och/eller kulturkunskap. En av coacherna menade att det främst är mångfaldsperspektivet som gäller gentemot företagen. Handelshögskolan uppgav att de jobbar aktivt med att få kvinnor med utländsk bakgrund att våga ta för sig. I Halmstad hänvisade samordnaren också till den person som arbetar med jämställdhet på högskolan och som håller en lektion med deltagarna.

Angående tillgänglighet hänvisade de intervjuade till regler för högskolans studenter och som gäller också för deltagare i PUA. Folkuniversitet i Göteborg har program för personer med funktionshinder med närliggande parkeringsplatser, hiss, samt tangentbord för personer med synnedsättning.

4.5 Framgångsfaktorer och hinder

De framgångsfaktorer som intervjupersonerna identifierat ligger till största delen på individ och projektnivå. På **individnivå** var det främst engagemanget och den höga kompetensen hos deltagare, personal och samverkansparter som nämndes, men även att avslutade deltagare fungerade som dörroppnare. Handläggare från Arbetsförmedlingen tog även upp bra coachning som en viktig framgångsfaktor.

De **projektrelaterade** framgångsfaktorerna gällde främst utbildningsmodellen/konceptet som helhet och individanpassningen som ger deltagarna verktyg för att klara arbetslivet och synliggör deras kompetens. Även högskolemiljön togs upp eftersom det ger deltagarna möjligheter att i en miljö de känner igen få en relevant bedömning av den akademiska kompetensen samtidigt som de knyter kontakter som underlättar framtida studier. Samverkan nämndes som framgångsfaktorer av både Arbetsförmedlingens representanter och utbildningsanordnare eftersom det bidrar till en sammanhållen och smidig kedja för deltagarna. Framgångsfaktorer på **strukturell nivå** som nämndes var metodutvecklingen inom projektet och det allmänna intresset för målgruppen.

De hinder och utmaningar som intervjupersonerna tog upp ligger också på flera olika nivåer och varierade stort både inom och mellan utbildningsanordnare och arbetsförmedlingar. Detta kan bero på vilken position personen hade men också de speciella förutsättningar som råder på respektive ort. På **individuell nivå** nämndes dålig språkutveckling på grund av trauman eller svår allmän situation samt orealistiska förväntningar på den egna utbildningens gångbarhet i Sverige som hinder.

På den **organisatoriska nivån** betonade Arbetsförmedlingens handläggare och utbildningsanordnarna olika hinder. Handläggarna tog upp att individerna kunde få vänta länge på

kompletterande utbildning vid högskolorna⁸, dålig coachning, svårigheter att validera kunskap hos utländska akademiker och svårigheten att hitta deltagare. Utbildningsanordnarna betonade att kunskapen om utbildningen inte nått ut till alla handläggare, svårigheten att hitta praktikplatser, revirtänkande mellan högskolorna samt att det saknas uppföljning efter kursavslut. Svårighet att fylla platserna på de kompletterande utbildningarna upplevdes som ett problem vid flera av högskolorna. Även bristen på betalning för det arbete som de själva lade ner i PUA nämndes. Flera av de intervjuade såg också styrgruppens nuvarande funktion och struktur som ett hinder.

De **strukturella hinder** som togs upp av var många handlade huvudsakligen om kolliderande regelverk samt brist på kunskap och samsyn hos myndigheter och beslutsfattare. Sammantaget påverkar det en rad områden som berör målgruppen, exempelvis vilka som får möjlighet att delta i PUA, möjlighet till behörighet och validering av kunskap liksom fördelning av medel. Ointresse för målgruppen hos beslutsfattare togs också upp som ett strukturellt hinder.

4.6 Förslag på förbättringar och utvecklingsområden

Förslagen nedan har till stor del redan redovisats tidigare i rapporten som kritik eller som synpunkter. Förbättringsförslagen finns inom fyra huvudteman men varierade också utifrån vilken position den intervjuade hade. Observera att alla intervjupersoner inte har tagit upp samtliga huvudteman men att temana återkommit vid flera intervjuer och från flera olika samverkansparter.

Styrgruppens arbete

- Mer strukturerat arbete i styrgruppen med fokus på styrning och beslut.
- Diskussioner på en högre och strategisk nivå.

Strategiskt tänkande/planering och informationsspridning

- Mer långsiktig planering av framtida spridnings- och implementeringsarbete.
- Utökat påverkansarbete uppåt och utåt.
- Visa på fungerande modeller för validering, språkbedömning och svenskundervisning – möjlighet att låta akademiker läsa SFI på högskolan.
- Arbeta för att läkare och sjuksköterskor ska kunna tas emot på utbildningarna.

Erfarenhetsutbyte och samverkan

- Mer erfarenhetsutbyte för projektpersonalen
- Mer erfarenhetsutbyte mellan högskolorna kring framtagna modeller och samverkan kring kompletterande yrkesinriktade utbildningar.
- Gemensamma studiebesök för arbetsgrupperna där även transnationellt utbyte nämndes
- Utökat samarbete med näringsliv och offentlig sektor.
- Förbättrad samverkan inom och mellan högskolorna, exempelvis kunna utnyttja högskolans praktikkontakter även för PUA.
- Mer flexibel antagning till utbildningarna.

Enskilda övriga förslag

- Utbildningsanordnarna bör få ersättning för den tid de lägger ner.
- Löpande antagningar samt avstämningar kontinuerligt under utbildningen.
- Ersättningssystem till företag för arbetsplatsförlagt lärande.
- Tidigare PUA-deltagare kan ge samhällsorientering till sina landsmän.
- Underlätta upphandlingssystemet.
- Bättre information om projektprocessen och vad som händer mellan arbetsgruppsmötena.

⁸ Flera av högskolorna genomför uppdragsutbildningen en gång per år vilket innebär att det kan bli väntetider.

5. DELTAGARNA

5.1 Statistik

Totalt har utbildningsanordnarna genomfört och avslutat åtta utbildningar inom ramen för PUA. Den första deltagaromgången (sex grupper) omfattade 138 deltagare, varav 84 kvinnor (61 %) och 54 män (39 %). Högskolan i Borås och UTI⁹ genomförde båda två utbildningar under det första projektåret vilket ger ett totalantal på knappt 180 deltagare. Sex nya deltagargrupper har påbörjats under hösten 2010. Könsfördelningen inom de respektive deltagargrupperna har varierat där framförallt Halmstad och Skövde har haft en övervikt kvinnor. Detta beror enligt de intervjuade utbildningsanordnarna på hur könsfördelningen sett ut hos de invandrade inom upptagningsområdet.

Nedanstående resultat (se tabell 1 och 2) bygger på statistik som har inhämtats av Arbetsförmedlingen vid kursavslutet. Resultaten för PUA 2 vid Högskolan i Borås och UTI är ännu inte klara. Resultatet för den första deltagargruppen inom PUA visar att mycket få deltagare gått tillbaka till Arbetsförmedlingen för att söka arbete. Många av deltagarna som inte fått arbete har återgått till vuxenutbildningen för att läsa mer svenska, praktiserar eller har påbörjat en utbildning. Rubriken "annat" omfattar exempelvis föräldraledighet, flytt med mera.

Tabell 1: Resultat för PUA 1 vid kursavslut

Utbildningsanordnare	Arbete starta eget	Praktik	Utbildning	SFI/SAS	AF	Annat	Totalt fullföljt
Högskolan i Borås	5	1	8			5	19
Högskolan i Halmstad	6	1	4	6	3		20
Högskolan i Skövde	6	2	4	9		3	27
Högskolan Väst	4	5	8	4			21
Handelshögskolan, Gbg	4	5	8	4	2		23
UTI, Göteborg	12	5	2		2		21

Statistiken i tabell 2¹⁰ visar resultatet i procent vid kursavslut och visar på stora skillnader mellan utbildningsanordnarna. Medan exempelvis nästan 60 procent på UTI har gått direkt ut i arbete ligger övriga utbildningsanordnare på mellan 17 och 30 procent. Skillnaden beror delvis på att många deltagare fått förlängd praktik vilket på sikt kan leda till arbete. Redan vid intervjutillfället med före detta deltagare på Handelshögskolan hade flera personer fått arbete efter sin praktik.

Vid tre av utbildningsanordnarna har också en ganska stor del av de före detta deltagarna gått vidare till kompletterande yrkesinriktade studier eller högskolestudier. Framförallt vid Högskolan i Skövde har ett antal deltagare fortsatt läsa svenska vilket förmodligen speglar att man tar in deltagare mycket tidigt i processen. Vid högskolan i Borås har man istället valt att förlänga utbildningstiden för några deltagare som kunde fortsätta läsa svenska inom ramen för nästa deltagargrupp (PUA2).

Tabell 2: Resultat i procent vid kursavslut

Utbildningsanordnare	Arbete %	Praktik %	Utbildning, inkl. högskoleutbildning %
Högskolan i Borås	26	5	42
Högskolan i Halmstad	30	5	20
Högskolan i Skövde	22	7	15
Högskolan Väst	19	24	38
Handelshögskolan, Gbg	17	22	35
UTI, Göteborg	57	24	10

⁹ En grupp hade vid datainsamlingen enstaka deltagare kvar vid UTI som väntade på praktikplats.

¹⁰ Procentsatsen är beräknad på antal deltagare som fullföljt utbildningen eftersom anordnarna inte alltid redovisat personer som avbrutit kursen.

I förhållande till projektets målsättningar är statistiken dock missvisande eftersom den gäller vid kursavslut och inte sex månader senare som projektmålen avser. På grund av svårigheten med att bedöma resultatet på längre sikt gör projektledningen för UTI prognoser som är baserade på tidigare erfarenheter av uppnådda resultat.

5.2 Deltagarnas upplevelser av processen före PUA

Nedan redovisas de 45 intervjuade deltagarnas upplevelser av projektet.

Information och förväntningar

Majoriteten av de intervjuade hade fått information om projekt Utländska akademiker från handläggare på Arbetsförmedlingen. Undantaget var de intervjuade deltagarna på Högskolan Väst där de flesta fått information via SFI eller vänner. Det fanns också deltagare som sökt och hittat information på Internet och själva tagit kontakt med utbildningsanordnaren. Ett par av deltagarna vid Högskolan Väst hade fått kämpa för att få delta i utbildningen och menade att kunskapen om utbildningen är för låg bland handläggarna.

När jag slutade SFI och började Grundvux sa de ingenting om det här programmet. Sedan fick jag problem med min kommun eftersom de ville att jag skulle gå till en kurs med samma ämnen som jag redan gjort. Så jag sa nej och de sa att vi tar bort din inkomst. Då ringde jag till min kompis i Trollhättan och han sa: kolla här, det finns ett program som min kompis har gått på. Så jag sökte på hemsidan och nästa dag gick jag till min handläggare på introduktionscenter. Men problemet är att under sex månader stod jag och min kusin och stampade och inget hände för oss. Högskolan Väst

Deltagarnas förväntningar på PUA före start var individuella men gällde till stor del att utveckla svenska språket och då speciellt yrkesterminologin, att få praktik inom sitt yrkesområde och i några fall också arbete. Det sistnämnda var tydligast hos deltagarna vid Handelshögskolan.

Urvalsprocessen

Många av de intervjuade deltagarna hade genomfört en kartläggning på Arbetsförmedlingen och skickat betygen till högskoleverket för bedömning och fått besked. Andra väntade fortfarande på besked. De flesta deltagarna var nöjda med urvalsintervjun och en av deltagare från Halmstad berättade att intervjun väckte nytt hopp om arbete. En deltagare från Borås upplevde att intervjun var mer inriktad på kompletterande studier medan deltagaren själv främst ville ha ett arbete.

Jag var jättemotiverad efter intervjun. För innan tänkte jag att jag har varit i Sverige i två år och på något sätt börjar man bli omotiverad när man ser att det är så lång väg. När jag var på intervju och de berättade att vi kan få praktik så blev jag jätteglad. Jag lämnade Arbetsförmedlingen så glad. Det dröjde några veckor innan jag fick svaret. Jag väntade på det. Högskolan i Halmstad

Deltagarna var generellt sett nöjda med den information de fått om projektet i samband med urvalsintervjun och några hade också sökt mer information på Internet.

5.2 Deltagarnas upplevelser av utbildningen

Majoriteten av de intervjuade deltagarna på alla utbildningssäten var nöjda med kursupplägg, innehåll, studiebesök och praktik. Flera deltagare uppgav också att de uppskattat coachningen där de lärt sig att skriva CV och att söka arbete. Både deltagargrupper och lärare beskrevs generellt i positiva ordalag där lärarna upplevdes som engagerade, kunniga, hjälpsamma och flexibla. En av deltagarna från Borås menade dock att motivationen i gruppen varit väldigt olika vilket dragit ner tempot på undervisningen.

Deltagargrupperna betonade olika faktorer som viktiga för etablering på arbetsmarknaden. Förutom svenska och praktik menade flera av deltagarna från Högskolan Väst att vägledning var viktig för att förstå om de skulle komplettera med studier eller kunna söka arbete. Deltagare från Handelshögskolan i Göteborg och till viss del deltagarna vid högskolan i Halmstad, Borås och Högskolan Väst, betonade kunskap om svenska samhället, regler, lagar och om näringslivet som viktigt för att kunna anpassa sig till den svenska arbetsmiljön. Även svensk historia liksom svenska sociala och kulturella koder nämndes i sammanhanget.

Jag tycker det är en bra sak med projektet, att de satsar inte bara på utbildning utan också på bildning (om samhället) och jag tror det är bra för integrationen. Hur kan man läsa tidningen och förstå och prata om det är ganska intressant. När vi är på fikarast, hur kan man socialisera. Jag tycker det är mycket intressant. Högskolan Väst

Deltagarna i Skövde var skeptiska till datautbildningen och uppgav att de behövde mer stöd. Ett förslag var att dela in deltagarna efter kunskapsnivå. Deltagarna ansåg att det var onödigt att lära sig dataprogrammen på svenska då de redan använt dem på engelska.

Frågan om de gjort utbildnings- och eller handlingsplaner inför framtiden missförstods ofta av de intervjuade deltagarna. Deltagarna på UTI var tydliga med att de hade gjort en plan i början av utbildningen medan många av deltagarna på de övriga lärosätena var osäkra eller hade olika åsikter.

Svenskundervisningen

Majoriteten av de intervjuade deltagarna var nöjda med svenskundervisningen och flera påtalade att den skilde sig mycket från SFI. Skillnader som betonades var det snabbare tempot och möjligheten att öva svenska på heltid istället för femton timmar i veckan som på SFI. Många deltagare uppgav att just denna möjlighet förbättrade självförtroendet och gav dem en positiv språkutveckling. Även lärarna beskrevs som bättre än på SFI. I Borås tog deltagare upp att den språktestning de hade varannan vecka var positiv eftersom de då kunde följa sin egen språkutveckling

På SFI lär man sig bara svenska från boken och grammatik men det är svårt sedan att använda i det vanliga livet. Många av orden som finns i böckerna är inte dem som vi behöver använda. Här har det hjälpt mycket att lära sig hur man skriver CV eller personligt brev, presentationsteknik och hur arbetsmarknaden fungerar här i Sverige. UTI Göteborg

De intervjuade deltagarna på Handelshögskolan, UTI och Högskolan Väst upplevde att utbildningen till stor del individanpassades utifrån deras behov. De nya deltagargrupperna vid framförallt högskolorna i Skövde och Halmstad och några deltagare från Högskolan Väst önskade mer individuellt anpassat stöd i svenska. Intervjuade deltagare från Borås hade olika uppfattning om hur individanpassad utbildningen hade varit.

På flera högskolor önskade deltagarna få betyg i svenska och såg det som en viktig förutsättning för att kunna läsa vidare eller börja arbeta. Motsatsen hävdades av deltagare från UTI som menade att yrkesinriktad svenska och kommunikation var betydligt viktigare än betyg.

Yrkesrelaterad information

Deltagargrupperna i Halmstad, Skövde och Trollhättan hade ännu inte fått någon yrkesinriktad svenska. Flera deltagare påtalade dock att de skulle vilja få sådan och hoppades på att få lära sig branschsvenska under praktiken. Även i Borås menade de intervjuade deltagarna att de fått sin huvudsakliga träning i yrkesinriktad svenska på praktiken. På UTI och vid Handelshögskolan uppgav deltagarna att de fick yrkesinriktad svenska genom de yrkesinriktade kurser de gått inom ramen för PUA. De fick också yrkesinriktad information genom coachningen, när de sökte jobb eller på

praktikplatsen. Deltagare från UTI, Borås och Högskolan Väst betonade också att de hade fått mycket råd och vägledning om hur de kan gå vidare inom sitt respektive yrke och vilka möjliga vägar som finns.

Praktiken

Samtliga deltagare hoppades på att få en praktikplats inom sitt yrkesområde. Majoriteten av de intervjuade deltagarna menade att det underlättade att en coach tog den första kontakten med arbetsgivaren även om deltagare vid Handelshögskolan och Högskolan i Halmstad nämnde att de själva hade ett visst ansvar för att skaffa praktikplats. I Skövde påpekade deltagarna att de gärna ville ut i praktik men att de måste lära sig svenska först.

Det betyder mycket att det är coachen som fixar praktikplats och att Högskolan Väst kontakter skolan för jag kände mig väldigt välkommen. De var väldigt trevliga och öppna och sa välkommen hit. Men jag misstänker att om jag skulle kontakta själv så blir det nej. Det kan vara många orsaker, man kan vara osäker på språket. Man behöver hjälp med praktikplats. Kanske ett litet steg mot jobb för alla vill jobba. Högskolan Väst

De före detta deltagare som intervjuades från Handelshögskolan, Högskolan i Borås och UTI hade som regel gjort praktik, varav två inom ett annat yrkesområde än de var utbildade för. De två sistnämnda var betydligt mindre nöjda med praktikplatsen och menade att praktiken inte gett dem de praktiska erfarenheter och de kontakter som hade behövts. Två av de intervjuade deltagarna på UTI väntade fortfarande på att få komma ut i praktik men var medvetna om orsakerna till detta och studerade under tiden för att öka sina chanser.

Praktiken hade enligt deltagarna bidragit till att de förbättrat sin yrkesinriktade svenska och fått en större inblick i arbetslivet inom sitt yrkesområde samt den svenska kulturen. Två av deltagarna från Borås uppgav att de hade haft stor nytta av samhällskunskapen under praktiken eftersom de kunde diskutera aktuella händelser och erfarenheter från studiebesöken med kunder och arbetskamrater.

Ett par av de intervjuade deltagarna var skeptiska till sina möjligheter att få arbete inom sitt område i Sverige och ifrågasatte därför nyttan med praktiken. Dessa deltagare hade yrken som skulle kräva komplettering för att bli behöriga att arbeta i Sverige.

5.3 Betydelsen av deltagandet i PUA

Hur deltagarna upplevde betydelsen av deltagandet i PUA varierade från individ till individ där de nya deltagarna menade att det ännu var för tidigt att uttala sig. Nedan beskrivs några teman som de före detta deltagarna tog upp och som även styrks av uttalanden från några av de nya deltagarna.

Ökad kunskap och förståelse var ett återkommande teman och gällde både förståelse för det svenska samhället, svenskt arbetsliv och svensk kultur. Även ökad kunskap om att söka arbete, kontakta företag, skriva CV och personligt brev beskrevs som positivt av deltagare från flera utbildningsanordnare. Några av deltagarna menade också att studiebesöken och/eller studier av aktuella händelser lokalt och nationellt hade ökat deras sociala färdigheter i kafferummet.

Vi märkte när vi samlades på fikapausen och det kom många människor från höga positioner i samhället. Vi har diskuterat med dem. Vi vågade diskutera med dem för nu har vi bakgrunden. Högskolan i Borås

Jag kan säga att jag kan ekonomi. Tidigare var det tveksamt om jag kunde. Det gäller alla på kursen, vi kan och vi vill. Handelshögskolan Göteborg

De deltagare som avslutat sin utbildning menade att deltagandet gett dem en **kortare och tydligare väg till arbete eller studier**. Flera av de före detta deltagarna från Handelshögskolan, Högskolan i Borås och UTI betonade att de hade fått kunskaper som gjort de möjligt att söka och få arbete. Före detta deltagare som inte hade fått arbete såväl som nya deltagare under pågående utbildning uttryckte det snarare i termer av att känna till vägen till arbete. Coachning, intervjuövningar och presentationsteknik togs upp som viktiga moment i sammanhanget. En av de nya deltagarna menade också att han/hon hade fått insikt om att det kan bli svårt att arbeta med samma saker som i hemlandet hoppades hitta något annat inom sitt yrkesområde.

Det betyder att när jag kom till Sverige så visste jag inte hur systemet fungerade. Projektet betyder mycket för mig för att jag har kunnat visa mig hur jag är och så börjar man ta sitt första steg inom arbetslivet. Om jag inte haft det projektet så hade jag fortsatt till SFI D-nivå men inte längre. Nu vet jag mer vilka steg jag måste göra för att komma in i arbetslivet. Högskolan i Borås

Jag hoppas kunna lära mig bra svenska här och få ett jobb som har med min utbildning att göra. Men jag tror det kommer bli svårt att arbeta med exakt det som jag är utbildad för här. Det kräver för mycket kunskap i svenska eftersom mycket av arbetet sker över telefon. Men jag hoppas kunna hitta något annat som har med min utbildning att göra. Högskolan i Skövde

Några deltagare tog upp att de hade fått bättre **självförtroende** genom sitt deltagande i PUA. Det gällde dels att våga söka arbete och tro på att de kunde få arbete men också att våga tala svenska med andra. En av deltagarna från UTI menade att hon/han aldrig skulle ha kunnat drömma om att det skulle kunna gå så snabbt att få ett arbete i Sverige men tror nu att det är fullt möjligt.

Flera av de före detta deltagarna tog också upp **språkutvecklingen** som en betydelsefull faktor där de nu upplevde att de kunde tillräckligt för att söka arbete, presentera sig själva och föra en konversation på svenska. Deltagarna betonade språkets betydelse för både arbete och vidare studier.

5.4 Förslag på förbättringar

Deltagarnas förslag på förbättringar listas nedan i punktform. Några av förslagen är redan genomförda, exempelvis förlängning av kursen. Förslag på tester och yrkesinriktad svenska gavs främst av nya deltagare som inte föreföll ha koll på hur kursplanen såg ut.

- Slutprov i svenska och betyg (Halmstad, Skövde)
- Låta akademiker läsa SFI i egen grupp (Borås)
- Mer svenska, är för kort tid (Borås, Skövde)
- Eventuellt mer uppdelning och behovsanpassning i svenskan (Högskolan Väst)
- Mer information till handläggarna på Arbetsförmedlingen (Högskolan Väst)
- Yrkesrelaterad språkundervisning en gång i veckan (Skövde, Halmstad)
- Mer tid för kommunikation och att söka arbete (Handelshögskolan)

6. DISKUSSION, SLUTSATSER & REKOMMENDATIONER

Diskussionen är indelad i två delar där det första ger en uppsamlade reflektion av projektprocessen i halvtid, en sammanfattning av resultaten och slutsatser. Avsnitt 6.2 tar upp de utvecklingsområden som delutvärderingen pekat på med rekommendationer efter varje område.

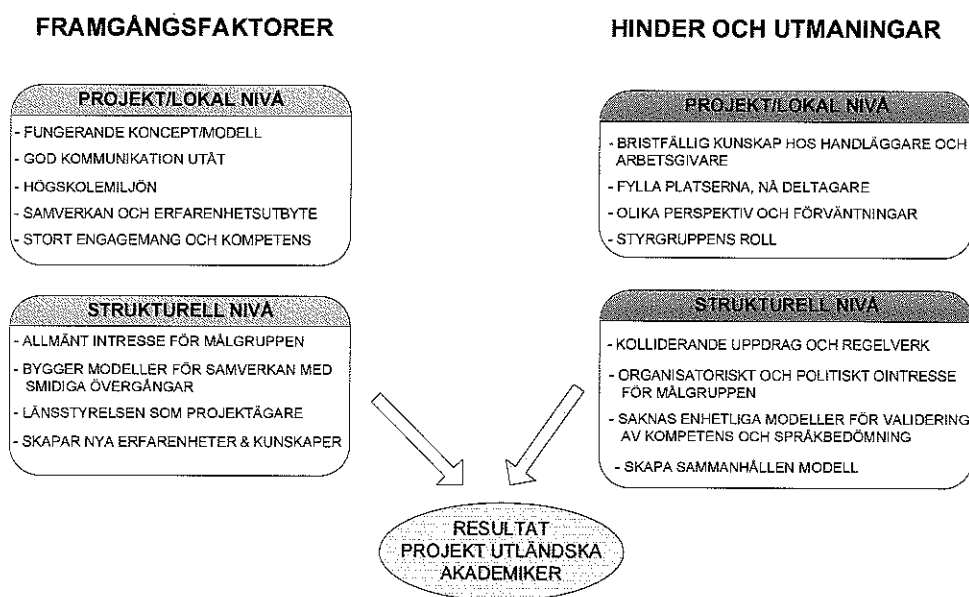
6.1 Sammanfattning av resultat - slutsatser

Projektprocessen i halvtid

Stor del av det "synliga" arbetet under det första projektåret har utförts inom ramen för delprojekt 2 där kompletterande utbildningar har bedrivits. Det arbete som påbörjats inom ramen för delprojekt 1 och 3 rör till stor del processer på regional och nationell nivå där det ännu är för tidigt att se det konkreta resultat av de kontakter som tagits. Däremot finns det en teoretisk modell för utländska akademikers väg genom systemet och involverade aktörer har identifierats. Kommunikationsplaner har tagits fram och har legat till grund för arbetet under hösten 2010 och det vidare arbetet. Inför 2011 finns planering av aktiviteter för vidare informationsspridning och påverkansarbete. Delprojekt 1 och 3 kan förväntas få en allt större betydelse under den andra projekthalvan då det utåtriktade förankrings- och påverkansarbetet blir viktigare för att uppnå projektmålen. Det innebär att projektet under den första halvan har lagt en grund för det vidare arbetet mot en mer permanent lösning för målgruppen utländska akademiker.

Intervjuerna med projektledning och samverkansparter pekar på en rad framgångsfaktorer och hinder som redovisas nedan i sammanfattad form (se bilden). Dessa ligger till största delen på den organisatoriska (projekt) nivån och på den strukturella nivån även om individuella faktorer också kan påverka. Bilden visar framgångsfaktorer som kan vara av värde att uppmärksamma och diskutera vidare inom projektet för att eventuellt använda i det utåtriktade påverkansarbetet. Det finns också strukturella faktorer som verkar för projektet och dess målsättningar. De hinder och utmaningar som utvärderingen identifierat behandlas närmare i 6.2 Utvecklingsområden.

Framgångsfaktorer och hinder PUA

Page 1

Följande två avsnitt behandlar de förväntade resultaten som slogs fast i verksamhetslogiken (se bilaga 2) i oktober 2010 på de nivåer som varit i fokus för utvärderingen; individnivå samt lokal nivå.

Individ - deltagarnivå

De kortsiktiga förväntade resultaten på individnivå kan sammanfattas i nedanstående punkter. Individerna ska:

- bli sedda som yrkespersoner och känna sig delaktiga i processen under utbildningen.
- få en tydlig och överskådlig yrkesrelaterad information.
- få tillgång till individualiserad utbildning samt göra en utbildningsplan med tydliga mål.
- se en tydlig väg mot arbete och kunna göra medvetna val.
- inte behöva vänta i övergångarna mellan olika faser (ett sammanhållet system).
- få arbete inom sitt yrkesområde på kortare tid (faktisk och upplevd förkortad tid).

Resultatet av delutvärderingen tyder på att ovanstående målsättningar till stor del uppnåtts för många av de deltagare som lämnat projektet. Deltagarna har fått arbete eller ser själva en tydlig väg hur de ska gå tillväga för att få ett arbete i framtiden. Arbete och praktik har av några deltagare beskrivits som "ett normalt liv" vilket kan tolkas som att känslan av sammanhang i samhället också har ökat för dessa individer. Deltagare som nyligen påbörjat uppdragsutbildningen gjorde också uttalanden som tyder på att de hade fått relevant information och att de såg sitt deltagande som en möjlighet att förkorta vägen ut i arbete. Deltagarresultatet bekräftar alltså de framgångsfaktorer som rör konceptet, högskolemiljön och det stora engagemanget.

Utvärderingen tyder samtidigt på att vissa av de förväntade resultaten hittills inte har uppfyllts fullt ut. Det gällde till exempel vis individanpassning av utbildningen och den yrkesinriktade svenskan, framförallt i de blandade grupperna. Då majoriteten av de intervjuade deltagarna från dessa grupper var nya är det samtidigt svårt att bedöma deras uttalanden men det fanns kritiska utsagor också från före detta deltagare vid Högskolan i Borås. Frågan om en individualiserad utbildningsplan missförstod ofta vilket kan bero på att deltagarna blandade ihop olika former av planering och scheman under utbildningstiden. Utvärderingen visar också att det kan bli glapp i övergångarna mellan olika faser för individerna, exempelvis efter SFI och efter kursavslut. Det faktum att utbildningsanordnarna förefaller ha olika förväntningar på deltagarna påverkar förmodligen också deltagarnas egen syn på hur de kan gå vidare efter utbildningen. Detta diskuteras vidare under utvecklingsområden, punkt 2.

Kvantitativa resultat

De kvantitativa resultaten visar att antalet deltagare under det första projektåret varit lägre än förväntat, 180 istället för 280 personer. Detta kan delvis förklaras av att det varit sex utbildningsanordnare istället för sju som i projektansökan. Hälso- och sjukvårdspersonal var en yrkeskategori som projektet hittills har haft svårt att tillgodose behoven för eftersom den riktade utbildningen (legitimation.nu) inte bedrivs för tillfället.

Resultaten vid kursavslutet är svårbedömda eftersom målsättningen är att 70 procent ska vara i arbete sex månader efter avslut. Tydligt är dock att nischade utbildningsanordnare inom bristyrken såsom UTI redan vid kursavslut hade mer än hälften av deltagarna i arbete. Telefonintervjuerna med deltagarna från Handelshögskolan och utsagor även från andra utbildningsanordnare tyder på att arbete kan komma i ett senare skede. Det går alltså inte att dra slutsatser angående måluppfyllelse.

Delregional och kommunal nivå

På den delregionala och kommunala nivån visar utvärderingen att informationen om PUA och uppdragsutbildningarna inte har nått ut till alla berörda handläggare på arbetsförmedlingarna. En annan grupp där det finns ett ökat behov av vidare informationsspridning är arbetsgivare. Strukturella hinder är fortfarande ett stort hinder för samverkan mellan kommun och högskola,

främst angående regelverk för grundläggande svenska för målgruppen. Högskolan i Borås har dock hittat former för möjlig samverkan vad gäller detta område.

Kortavägen-konceptet har utvecklats kontinuerligt under projekttiden och håller på att spridas nationellt. Det talar för att fler aktörer kommer att bli aktiva och bidra till att frågan om utländska akademikers kompetens lyfts inom kommunala, regionala och nationella organisationer. Inför 2011 har arbetsgrupperna diskuterat vikten av förankring, informationsspridning och påverkansarbete för att få tillstånd ett sammanhållet system, hitta former för samverkan och en permanent lösning för målgruppen. I arbetsgrupp 2 pågår ett arbete med att ta fram modeller för validering av kompetens och språkbedömning.

Sammantaget visar delutvärderingen att det ännu är för tidigt att se tydliga konkreta resultat på den delregionala/kommunala nivån men att samverkansprocesser pågår och kommer att initieras under 2011 på både lokal, regional och nationell nivå. Huruvida målsättningarna kommer att uppnås eller inte kan inte bedömas i dagsläget.

6.2 Utvecklingsområden

Delutvärderingen pekar på fem framtida diskussions- eller utvecklingsområden som diskuteras nedan och följs av rekommendationer.

1. Projektmålsättningar

Resultatet visar att projektet inte har nått upp till antalet deltagare i projektet, detta även med hänsyn tagen till bortfallet av en utbildningsanordnare. Förutsättningarna bör därför diskuteras, också med tanke på att flera utbildningsanordnare har haft svårt att hitta deltagare att fylla platserna med. Är målsättningarna rimliga eller bör de förändras? Det är också angeläget att titta på urvalsprocessen för att förstå vilka faktorer som ligger bakom svårigheterna att hitta deltagare. Beror det på brist på information, vem som identifierar målgruppen eller andra faktorer som exempelvis kodning av utbildningen hos Arbetsförmedlingen? Det arbete som inletts för att få tillstånd en riktad utbildning gentemot hälso- och sjukvårdspersonal bör fortsätta för att garantera även dessa yrkesgrupper en möjlighet till kompletterande utbildningar.

Gällande de kvantitativa målsättningarna visar erfarenheterna att arbete inte behöver komma i direkt anslutning till kursavslutet. Samtidigt kan man fundera över om målsättningen med 70 procent i arbete efter sex månader är rimlig för utbildningsanordnare med stor spridning på yrkeskategorier och/eller där deltagarna har stor spridning i svenskakunskaper. Den övergripande målsättningen att tillvarata utländska akademikers kompetens och förkorta vägen ut i arbete kan för vissa yrkesgrupper vara svåra att kombinera med de krav som gäller för Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsutbildningar. Det är därför ytterst angeläget att följa upp deltagarna en tid efter kursavslut för att kunna visa på resultatet på längre sikt samt identifiera ytterligare strukturella hinder.

Rekommendationer

- Diskutera om det är möjligt att uppfylla projektmålet angående deltagarantal eller om detta ska ändras i målbeskrivningen till ESF.
- Studie av urvalsprocessen för att öka förståelsen för var svårigheter att hitta deltagare ligger.
- Fortsatt diskussion med Västra Götalandsregionen angående kompletterande utbildningar för hälso- och sjukvårdspersonal.
- Initiera uppföljning av den första omgången PUA-deltagare för att följa upp resultatet sex månader efter kursavslut.

2. Harmonisering av utbildningar

Delutvärderingen visar att det finns skillnader i perspektiv mellan utbildningsanordnarna som i varierande omfattning betonar arbetsmarknads- respektive utbildningsfokus. Dessa skillnader kan påverka möjligheterna till harmoniseringen av utbildningarna och bör därför tydliggöras. Det faktum att utbildningarna idag räknas som arbetsmarknadsutbildning med Arbetsförmedlingen som beställare innebär att det främst berör bristyrken. De branschspecifika utbildningsanordnarna tar till stor del in deltagare inom bristyrken och kan därför också ha tydligare arbetsfokus.

Förutsättningarna är annorlunda hos övriga utbildningsanordnarna som med undantag av Högskolan Väst har en mycket stor spridning på yrkesbakgrund. Det innebär att fler deltagare kan förväntas behöva komplettera sina utbildningar för att kunna arbeta inom sitt yrke. Därmed blir behörigheten i svenska en viktig aspekt och något som också speglas i förväntningarna på deltagarna. Ett alternativ som prövats är yrkesriktade specialkurser högskolan som inte kräver allmän behörighet.

I relation till diskussionen kring ytterligare specialisering hos utbildningsanordnarna framstår det som viktigt att vara medveten om betydelsen av fokus och förväntningar på deltagarna. Förväntas majoriteten av deltagarna få ett arbete eller förväntas de (egentligen) få allmän behörighet i svenska och en plan för framtiden? Arbetsmarknadsfokus i bemärkelsen av att erbjuda kompetent personal inom bristyrken innebär stor skillnad mot arbetsmarknadsfokus i betydelsen att erbjuda kompetens även inom andra yrkesområden som inte efterfrågas lika mycket. Då det sistnämnda får sägas stämma bättre överens med målbilden för PUA är det angeläget att diskutera vilka modeller (specialiserade, semispecialiserade, blandade) som behövs i framtiden och vad som kan förväntas av de deltagare som genomgår de olika utbildningarna.

Rekommendationer

- Diskussion av förväntningar på deltagarna som ett sätt att synliggöra skillnader i perspektiv som ett led i harmoniseringsprocessen.
- Diskussionser kring behovet av olika utbildningsmodeller i relation till specialisering och fokus för utbildningarna.
- Diskutera deltagarnas och samverkansparternas förslag på förbättringar i relation till enskilda utbildningar, harmonisering av utbildningarna och projektmålen på mer övergripande nivå.

3. Styrgruppens roll

Aktuell forskning pekar på fyra aspekter för att få till stånd ett hållbart utvecklingsarbete genom projekt; ett aktivt projektägarskap, kompetent projektledning, professionell projektstyrning samt ett brett deltagande (Svenssons et al. 2007). Delutvärderingen visar att Projekt Utländska Akademiker har en aktiv projektägare som tar ansvar för resultaten, kopplar projektet till övrigt utvecklingsarbete och tillsätter nödvändiga resurser. Projektet har även en kompetent projektledning som driver projektet framåt och arbetat för ett brett deltagande bland samverkansparterna i arbetsgrupperna.

Däremot står PUA inför en utmaning är att få igång en aktiv styrgrupp som tar strategiska beslut, ger direktiv, följer upp och kontrollerar och stödjer projektledningen. Delutvärderingen visar att styrgruppen inte har fungerat optimalt under det första projektåret. Kontinuiteten har varit dålig och diskussionerna har tenderat att hamna i detaljer. Möjligen kan styrgruppens storlek samt det faktum att flera av deltagarna inte har beslutsmandat ha påverkat utvecklingen. Inför nästa år finns det ett behov av att från projektägarens sida informera om situationen och tydliggöra de åtaganden som följer med styrgruppsmedlemskap samt poängtera vikten av att personer med beslutsmandat deltar i arbetet. Det sistnämnda kan förmodas bli allt viktigare för att lyfta frågor på en högre nivå och kunna påverka strukturer.

På det sista styrgruppsmötet restes ett förslag om att projektledaren skulle ringa runt till styrgruppsmedlemmarna och undersöka intresset för ett aktivt deltagande. Förslagsvis kan en sådan

åtgärd göras i tre steg där projektledningsgruppen först diskuterar vilka samverkansparter som är viktiga att ha med i styrgruppen och projektägaren sedan förankrar behovet av dessa representanter hos samverkansparterna. Det kan också finnas anledning att ändra formerna för styrgruppsmötena med tydliga beslutspunkter i dagordningen och där information om projektutveckling och beslutsunderlag mailas till styrgruppsdeltagarna i förväg. Diskussionerna har då möjlighet att föras på en högre nivå vilket flera intervjupersoner önskat.

Rekommendationer

- Diskussion i projektledningsgruppen om vilka samverkansparter som är absolut nödvändiga i styrgruppen.
- Projektägaren informerar berörda samverkansparter om vilka åtaganden som gäller för styrgruppsarbete, vikten av att personer med beslutsmandat sitter i styrgruppen samt informerar om den kommande rundringningen.
- Rundringning till nuvarande styrelsemedlemmarna för att undersöka orsaken till frånvaron från styrgruppsmötena och faktiskt intresse av att delta i styrgruppen.
- Tydliga beslutspunkter på dagordningen
- Beslutsunderlag produceras inför varje styrgruppsmöte och mailas ut i förväg.
- Kort dokumentation av projektledningsmötena och de beslut som fattas där som bifogas inför styrgruppsmötena.

4. Kommunikation och marknadsföring

Utvärderingen visar att kommunikationen inom projektet inte fungerat optimalt, något som också projektledningen själv påtalat. Ett nyhetsbrev har diskuterats men skjutits på framtiden på grund av tidsbrist. Speciellt information om arbetet i delprojekt 1 och 3 har efterlysts såväl som vad som händer mellan arbetsgruppsmötena. Det finns därför ett värde i att diskutera hur den interna kommunikationen kan förbättras, formerna för den och vem som ska ha ansvaret för att sådan förmedlas.

Utvärderingen visar också på behovet av fortsatt marknadsföring om projektet gentemot handläggare, arbetsgivare och presumtiva deltagare, något som också är planerat inför 2011.

Rekommendationer

- Diskutera formerna för intern kommunikation inom projektet, exempelvis nyhetsbrev via mail, korta notiser på hemsidan etc.
- Fortsatt marknadsföring och informationsspridning till handläggare på Arbetsförmedlingen, SFI-anordnare och arbetsgivare för en smidig övergång i det sammanhållna systemet
- Identifiera nyckelpersoner som kan sprida informationen om Projekt Utländska Akademiker inom näringslivet och offentliga sektorn för att skapa fler praktikplatser.

5. Jämställdhetsintegrering

Planeringen för jämställdhetsarbete har förändrats sedan ansökan och utarbetats i samråd med ESF. Utvärderingen tyder på att det finns ett mer eller mindre medvetet jämställdhetsarbete hos utbildningsanordnarna och som främst är riktade mot deltagarna. Däremot har jämställdhetsintegreringen inom projektet som helhet ännu inte inletts. Det är därför ytterst angeläget att arbetet påbörjas snarast. Steg 1, processkartläggning och steg 2, en granskning av urvalsprocessen bör kunna ske parallellt under våren 2011 och steg 3 under hösten 2011.

Rekommendationer

- Inled processkartläggningen snarast efter årsskiftet
- Inled steg 2, granskning av urvalsprocessen under våren 2011 och steg 3 senast hösten 2011.

Referenser

- Arbetsförmedlingen (2009). *Förfrågningsunderlag. Upphandling av arbetsmarknadsutbildning "Korta vägen". Kompletterande insatser för utländska akademiker*. Göteborg: Arbetsförmedlingen, upphandlingsavdelningen.
- Bahringsdottir, H. (2010). *Samhällsekonomisk analys för projekt för att förkorta vägen till anställning i Sverige för utländska akademiker utanför Norden. Delprojekt 1-prognos*. Handelshögskolan Göteborg.
- Bjerkman, M-L. (2010). *UTI hösten 2009 och våren 2010*. Göteborg: UTI, Studium
- Bjurling, C. (2004). *Komma till sin rätt. Om invandrade akademikers väg till kvalificerade arbeten: hinder och öppningar*. Stockholm: Högskoleverket, Högskoleverkets rapportserie 2004:37 R
- Gustavsson, L. (2010). *Korta vägen 2009-2010. Uppföljning och utvärdering*. Halmstad: Högskolan i Halmstad, HUM - sektionen för humaniora.
- Holmgren, I. (2009). *Slutrapport förprojektering Projekt Utländska akademiker*. Europeiska unionen, Socialfonden. 090515.
- Jusek (2009). *Ge mer plats åt invandrade akademiker*. Stockholm: Jusek
- Jusek (2010). *Invandrade akademiker – hur tufft är det?* Stockholm: Jusek
- Källström, C, Mattsson, M, & Hellgren E. (2010). *Korta vägen – utländska akademikers väg till kvalificerat arbete*. Skövde: Högskolan i Skövde
- Malm, A. (2010). *Utvärdering Utländska akademiker 2*. Borås: Högskolan i Borås
- Regional plan för Socialfonden i Västsverige 2007-2013*. www.vgregion.se
- SCB (2010). *Tio år efter invandringen – tre av fyra högutbildade har jobb*. Välfärd: Nummer 1,
- SFS 2010:197. *Lag om etableringsinsatser för vissa nyanlända*. www.riksdagen.se
- Svensson, L. Aronsson, G, Randle, H, Eklund J. (2007). *Hållbart arbetsliv. Projekt som gästspelar eller strategi i hållbar utveckling*. Malmö: Gleerups
- Toll, J. & Wall, L. (2010). *Utländska akademikers väg in på den svenska arbetsmarknaden. En studie av projektet Utländska akademiker utifrån deltagarnas upplevelser och arbetsgivarnas krav*. Göteborg: Göteborgs universitet, samhällsvetenskapliga institutionen.
- Walther L. (2009). *Utvärdering av kompletterande utbildningsinsatser för utländska akademiker*. Göteborg: Länsstyrelsen.
- www.legitimation.nu
www.uti.se
- Projektdokumentation
Minnesanteckningar arbetsgruppsmöten
Minnesanteckningar styrgruppsmöten
Extern kommunikationsplan
Intern kommunikationsplan
Sammanställning aktivitetslista m.m.